

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1932.

Andra kammaren.

Nr 35.

Fredagen den 15 april.

Kl. 4.30 e. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Justerades protokollen för den 8 och den 9 innevarande april.

§ 2.

Föredrogs den vid kammarens nästföregående sammanträde väckta frågan om remiss till utskott av herr *Weibulls* motion, nr 535, angående anordnande av en högre trädgårdskurs vid Alnarp; och begärdes ordet därvid av

Ang. återkallande av en motion.

Herr **Weibull**, som yttrade: Herr talman! Jag ber att få återkalla min under den föredragna punkten omnämnda motion.

Denna anhållan bifölls.

§ 3.

Vidare föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 55—58 och bankoutskottets utlåtanden nr 27—29.

§ 4.

Ordet lämnades nu på begäran till

Interpellation.

Herr **Ström**, som anförde: Herr talman! Svenska staten liksom allmänheten och en del kommuner ha offrat betydande summor för att åstadkomma institutioner för främjande av musikkulturen i vårt land. Detta har jämväl medfört utbildningstillfällen för många musikbegåvningar och sålunda förorsakat att tillgången på svenska yrkesmusiker ökats. Denna tillgång har tidigare åtföljts av en ökad efterfrågan och särskilt ha biografierna haft användning för dessa.

Under den senare tiden har emellertid en kraftig försämring av efterfrågan på musiker inträtt. Detta beror på, att biografierna, numera sedan tonfilmen slagit igenom, icke behöva musiker i den utsträckning, som tidigare varit fallet. Därigenom ha så gott som samtliga biografmusiker blivit arbetslösa. Därtill kommer, att nerskärningen av militärmusikkårerna medfört, att många av dessa kastades ut i den civila musikermarknaden och ökade konkurrensen om arbetstillfällena. Det är otänkbart för dessa musiker, som kanske alltifrån barndomen ägnat sig åt musikutövning, först för utbildningen, sedan som yrke, att finna någon utkomst i annat yrke. Detta försvåras också därav, att arbetslösheten på alla områden är så omfattande. Den arbetslöse musikern måste

Interpellation. därför med nödvändighet falla det allmänna till last. Arbetslöshetens omfattning framgår av följande uppgift angående antalet arbetslösa musiker tillhörande Svenska musikerförbundets fem största avdelningar:

Stockholm	120
Göteborg	59
Malmö	80
Norrköping	12
Hälsingborg	21
	Summa 292.

I de flesta andra länder, exempelvis Amerika, Frankrike, England, Danmark m. fl., ha åtgärder vidtagits för att hjälpa och skydda dessa arbetslösa musiker. Jag skall icke här uppräknat alla dessa åtgärder. Det torde vara nog att hänvisa till att så är förhållandet. Från Svenska musikerförbundet ha också upprepade hänvändelser gjorts till statsmakterna om hjälp och stöd, men dessa ha lämnats utan avseende. Trots att det finnes god tillgång på fullt kvalificerade svenska musiker beviljas fortfarande inrese- och uppehållstillstånd i mycket stor utsträckning för utländska musiker. Att det icke saknas dugande musiker torde väl bäst framgå därav, att i de orkestrar, där kraven på yrkesskicklighet äro störst, dessa orkestrar nära nog uteslutande rekryteras av svenska musiker. Så är exempelvis förhållandet vid Hovkapellet, Konsertföreningen, Göteborgs orkesterförening, de statsunderstödda orkesterföreningarna samt hos Radiotjänst. Det är alltså endast å restaurangerna och vissa nöjes-etablissemang, som våra egna musiker icke kunna användas trots deras obestridliga kompetens. Detta förhållande torde sammanhånga med att innehavarna av dessa anse sig kunna göra ekonomisk vinning på att använda sig av annan arbetskraft, men något allmänt eller konstnärligt intresse torde icke kunna anföras till stöd för detta.

Med stöd av vad jag sålunda här anfört, anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet få framställa följande frågor:

1) Anser herr statsrådet att några åtgärder böra och kunna vidtagas för beredande av arbetstillfällen åt i landet bosatta musiker?

2) När det finnes ett så stort överskott av musiker inom landet, kan det anses vara riktigt att ytterligare öka arbetslösheten genom att fortfarande bevilja inrese- och arbetstillstånd för utländska musiker?

Ifrågavarande anhållan blev av kammaren bifallen.

§ 5.

Härefter föredrogos vart efter annat följande från första kammaren ankomna protokollsutdrag, nämligen:

nr 406, innefattande delgivning av nämnda kammares beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande nr 11, i anledning av väckt motion om vissa ändringar i villkoren för eldbegängelse;

nr 411, innefattande delgivning av nämnda kammares beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 9, i anledning av motion, I: 60, om överlåtande av uppboord av kronoskatt i stad å bankinrättning, som erhållit Kungl. Maj:ts oktroj; och

nr 412, innefattande delgivning av nämnda kammares beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 10, i anledning av väckt motion, I: 104, om utredning och förslag rörande preskriptionstiden för resterande kronoutskylder;

och beslöt andra kammaren hänvisa det förstnämnda ärendet till sitt andra tillfälliga utskott samt de båda övriga ärendena till sitt femte tillfälliga utskott.

§ 6.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ämneslärarinnas vid allmänt läroverk rätt att för lönetur tillgodoräkna sig tjänstgöring vid statsunderstödd enskild läroanstalt;

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för högre lärarinneseminarier att för visst ändamål disponera terminsavgifter vid läroanstalten;

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse på Kristianstads stad av den Kungl. Maj:t och kronan tillkommande rätten till högre allmänna läroverkets i Kristianstad byggnader;

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tjänstårsberäkning för småskollärarinnor, vilka varit anställda vid privatläroverkens förberedande klasser m. m.;

nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av åttonde huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga;

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avgifter till de allmänna läroverkens kassor m. m.; och

nr 8 A, i anledning av dels vissa utav Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar, dels ock åtskilliga beträffande samma huvudtitel väckta motioner;

från bevillningsutskottet, nr 117, i anledning av väckta motioner angående tull å ägg, äggula och flytande äggvita; samt

från andra lagutskottet, nr 116, i anledning av väckt motion angående ett lagligt reglerande av virkesmättningsföreningarnas verksamhet.

§ 7.

Vidare anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till paragrafer i riksdagsbeslutet:

nr 37, rörande förslag till lag om kringföringshandel och tillfällighetsförsäljning m. m.;

nr 38, rörande anslag ur kyrkofonden för reparationer å den åt kyrkoherden i Korpilombolo församling upplätta prästgården;

nr 39, rörande dels lag om gäldande ur kyrkofonden av pensionsavgift, belöpande å innehavare av prästerlig emeritilön med flera, dels ock gäldande ur biskopslöneregleringsfonden av pensionsavgift, belöpande å innehavare av emeritilön för biskop;

nr 40, rörande godkännande av en internationell konvention för betryggande av säkerheten för människoliv till sjöss med mera samt en internationell lastlinjekonvention med mera;

nr 41, rörande lag om ändrad lydelse av 35 § sjölagen;

nr 42, rörande lag angående ändrad lydelse av 9, 16 och 22 §§ lagen den 16 oktober 1914 (nr 349) om tillsyn å fartyg;

nr 43, rörande förordning om ändrad lydelse av 4 § förordningen den 4 oktober 1929 (nr 307) angående tullrestitution;

- nr 44, rörande förordning om vissa ändringar i förordningen den 1 juni 1923 (nr 40) angående tillverkning och beskattning av maltdrycker;
nr 45, rörande stöd åt Skandinaviska kreditaktiebolaget m. m.;
nr 46, rörande förordning angående ändrad lydelse av 1 och 3 §§ förordningen den 3 maj 1929 (nr 62) om särskild skatt å bensin och motorsprit m. m.;
nr 47, rörande förordning angående villkoren för postbefordran av tidningar och andra periodiska skrifter; samt
nr 48, rörande höjning av tullsatsen för kondenserad mjölk.

§ 8.

Till bordläggning anmäldes andra kammarens tredje tillfälliga utskotts memorial, nr 6, angående ifrågasatt remiss till annat utskott av motionen II: 315 angående reglering av förhållandet mellan automobiltrafiken å ena sidan samt övriga kommunikationsföretag å den andra samt motionen II: 316 angående reglering av förhållandet mellan järnvägs- och automobiltrafiken.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

§ 10.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Heiding* under 4 dagar från och med den 16 april.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.42 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 16 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Riksdagsman Herman Lindqvist är från och med $\frac{3}{4}$ 1932 till och med $\frac{19}{4}$ 1932 på grund av sjukdom (dyspepsia acuta) oförmögen att deltaga i riksdagens arbete, intygas

Stockholm den 15 april 1932.

I. Jundell,
professor.

§ 2.

Föredrogs andra kammarens tredje tillfälliga utskotts memorial, nr 6, angående ifrågasatt remiss till annat utskott av motionen II: 315 angående reglering av förhållandet mellan automobiltrafiken å ena sidan samt övriga kommunikationsföretag å den andra samt motionen II: 316 angående reglering av förhållandet mellan järnvägs- och automobiltrafiken.

Kammaren biföll utskottets hemställan samt beslöt överlämna ifrågavarande motioner till bankoutskottet.

§ 3.

Till avgörande företogs sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om häradsallmänningar, dels ock i ämnet väckta motioner.

Ang. lag om
häradsall-
männingar.

Genom en den 18 december 1931 dagtecknad proposition, nr 10, vilken hänvisats till jordbruksutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om häradsallmänningar.

Med anledning av sagda proposition hade inom riksdagen väckts följande motioner, som jämväl hänvisats till jordbruksutskottet, nämligen

inom första kammaren

nr 273 av herr K. Oscar Ericson *m. fl.* och nr 274 av herr Lindhagen samt

inom andra kammaren

nr 398 av herr Andersson i Tungelsta *m. fl.* och nr 399 av herr Olsson i Golvvasta *m. fl.*

Enligt överenskommelse mellan andra lagutskottet och jordbruksutskottet hade omförmälda proposition och motioner hänskjutits till behandling i sammansatt andra lag- och jordbruksutskott.

Ang. lag om
häradsall-
männingar
(Forts.)

Utskottet hemställde

A) att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förslag ej kunnat av riksdagen i oförändrat skick bifallas, måtte för sin del antaga i punkten intaget förslag till lag om häradsallmänningar; och

B) att de i anledning av förevarande proposition väckta motionerna, i den mån de ej kunde anses besvarade genom utskottets hemställan under A), icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

vidkommande utskottets hemställan i dess helhet av herrar *Linder, Magnusson* i Kalmar, *Hage, Sköld, Norman* och *Andersson* i Tungelsta, vilka hemställt, att riksdagen måtte besluta,

1) att med avslag å Kungl. Maj:ts förevarande proposition i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utarbetande av nytt förslag till lag om häradsallmänningar, varvid i reservationen anförda synpunkter torde böra beaktas; samt

2) att motionerna I: 273, I: 274, II: 398 och II: 399, i den mån de icke kunde anses besvarade med vad i reservationen under 1) yrkats, icke måtte föranleda någon riksdagens vidare åtgärd; samt

vidkommande förslaget till lag om häradsallmänningar av ovannämnda reservationer, vilka hemställt att riksdagen ville, för det fall att deras förberörda yrkande om avslag på Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition icke vunne riksdagens bifall, med anledning av motionen I: 274 besluta, att 34 § i lagförslaget skulle erhålla viss ändrad här nedan angiven lydelse.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr **Sköld**, som yttrade: Herr talman! I avseende å föredragningen av sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1 föreslås,

att utskottets hemställanden må föredragas punktvis;

att punkten A företages till avgörande på det sätt, att först föredrages utskottets förslag till lag om häradsallmänningar paragrafvis med övergångsbestämmelser, ingress och rubrik sist samt därefter utskottets hemställan; samt

att vid den del av lagförslaget, varom först uppkommer överläggning, debatten må omfatta utlåtandet i dess helhet.

Denna hemställan bifölls.

Punkten A).

I enlighet med kammarens beslut i fråga om föredragningssättet upptogs först till behandling *det av utskottet framlagda lagförslaget.*

Efter föredragning av 1 § anförde:

Herr **Sköld**: Herr talman! I den proposition, som nu föreligger i detta utskottsutlåtande till andra kammarens avgörande, föreslås, att det genom en lag skall definitivt bestämmas, att äganderätten till häradsallmänningarna skall fastlåsas vid den i mantal satta jorden inom häradet. Enligt mitt förmenande kan det icke föreligga fullgoda skäl för en sådan anordning.

Frågan om äganderätten till häradsallmänningarna är ju synnerligen omvistad. Det har skrivits åtskilliga avhandlingar i ärendet, men man kan icke påstå, att vi ha kommit till någon slutgiltig lösning. Jag vill därför på intet sätt urgera, att den uppfattning, som jag givit min anslutning till, skulle vara den absolut riktiga, men jag vill dock påstå, att de största sannolikhe-

terna tala för den uppfattningen. Det synes vara ådagalagt, att häradsallmanningarna under medeltiden betraktades — det var för övrigt i lag inskrivet — såsom häradskommunens egendom, alltså, häradet i egenskap av juridisk person var den som hade äganderätten till allmanningarna. Det kan nog icke framläggas några bindande bevis för att äganderätten till häradsallmanningarna vid denna tidpunkt skulle tillkomma de enskilda jordägarna, utan det var, som jag nämnde, häraderna såsom kommuner, såsom juridiska personer, som hade äganderätten till dessa allmanningar. På grund av riksdagens uppkomst och på grund av konungamaktens förstärkning kom utvecklingen under de följande århundradena att gå i den riktningen, att häradsallmanningarnas rättskapacitet försvagades, och man kan säga, att när man kommer fram till början av 1700-talet, ha häradskommunerna egentligen upphört att vara juridiska personer, att vara självständiga rättssubjekt. Men med denna utveckling följde icke, att den svenska staten i någon lagenlig ordning förfogade över häradsallmanningarna på annat sätt; äganderätten överflyttades ingalunda till andra ägare, utan det var snarare på det sättet, att statsmakterna efter rent godtycke ha handlat än si och än så. Vid vissa tillfällen såsom under 1700-talet behandlade regeringen dessa häradsallmanningar såsom om de vore kronans egendom. Man skänkte bort delar av häradsallmanningarna till bruken i form av rekognitionsskogar, och man gav andra än häradets innebyggare rätt till skogsfångst på häradsallmanningarna. I början av 1800-talet, jag tror det var 1824, beslöt man helt enkelt, att dessa häradsallmanningar skulle få delas upp på jordägarna inom häraderna. Efter ett par årtionden släppte man emellertid den doktrinen och gick tillbaka till den ståndpunkten, att häradsallmanningarna skulle hållas samlade. År 1866 utfärdade emellertid regeringen en skogsordning, enligt vilken jordägarna erkändes såsom delägare, och den bestämmelsen kom sedan tillbaka i 1894 års skogsordning.

Det förefaller ju ändå, synes det mig, som om häradsallmanningarnas karaktär av offentlig egendom bibehållits under tiderna, även om man från statsmakternas sida på olika sätt har disponerat över denna egendom. Men det finnes inga verkliga belägg för att dessa häradsallmanningar skulle ha blivit förvandlade till privat egendom och att de enskilda jordägarna inom häradet alltså skulle ha någon företrädesrätt till dessa allmanningar. Det förefaller därför knappast rimligt, om äganderätten nu fastläses vid den i mantal satta jorden och att det alltså blir de enskilda jordägarna, som få denna äganderätt. Det förefaller då mera rimligt, att de samhällsorgan, som i vår tid ha övertagit de gamla häradskommunernas funktioner, i stället få äganderätten och att dessa häradsallmanningar alltså bibehållas såsom offentlig egendom.

Det är emellertid inte bara de rent rättshistoriska skälen, som tala för en sådan uppfattning, utan även rent praktiska skäl tala därför. Vi måste ju få detta klart för oss, när vi betrakta det föreliggande lagförslaget, där Kungl. Maj:t ansett det nödigt, att den privata äganderätten, som jordbrukarna nu skulle erhålla till häradsallmanningarna, på det mest drastiska sätt kringskäres och regleras och kontrolleras. Lagen utgår ifrån, att häradsallmanningarna för all framtid skola vara samlade såsom i och för sig bestående fastigheter. Delar av häradsallmanningarna få icke försäljas, såvida icke alldeles särskilda skäl föreligga och regeringen ger tillstånd härtill. Allmanningarna få icke heller uppdelas på delägarna, och ägarna få icke sälja sin del i allmanningen. Det har alltså vidtagits flera mycket kraftiga restriktioner för att begränsa den privata äganderätten till det minsta möjliga. Delägarna få icke sköta sina allmanningar såsom andra skogsägare sköta sina skogar, utan det stiftas en särskild lag, som stadgar kontroll på sättet att sköta dessa skogar. Till yttermera visso har man gått så långt, att man i lagen föreskrivit en särskild anordning, enligt vilken länsstyrelserna skola kunna, om delägarna

Ang. lag om
häradssall-
männingar.
(Forts.)

vansköta dessa skogar, frantaga delägarna förvaltningen och i stället lägga denna i händerna på särskilda från det allmännas sida utsedda gode män. För att man således, utan att träda det allmännas bästa för nära, skall kunna lägga äganderätten i de enskilda jordägarnas händer, måste man följaktligen skapa, och det är det som denna lag gör, en halvoffentlig kommun, som är grundad i en lag på ett 70-tal paragrafer.

Man måste ju säga, att detta är en ganska märklig anordning. Man skall således till varje pris överlämna offentlig egendom till privata personer, men man vågar icke taga konsekvenserna av detta överlämnande, utan man måste i stället försöka att omgärda denna privata äganderätt med anordningar, som leda till att man faktiskt måste giva offentlig karaktär åt det organ, som skall förvalta de enskildas äganderätt. Jag tycker, att detta tillvägagångssätt, särskilt för den borgerliga samhällsåskådningen, borde te sig synnerligen märkvärdigt.

Jag skulle kanske i detta sammanhang tillägga, att det ytterligare bör observeras, att denna anordning med häradssallmänningar ju anses så pass unik, att det införes ett faktiskt förbud för skapande av nya häradssallmänningar på den nya lagstiftningens grund. Det blir alltså en ålderdomlig historisk relik, som vi få dragas med i vår lagstiftning och i vårt ekonomiska liv under en lång följd av år framåt. Då frågar man sig: Varför måste man göra på det sättet? Vilket stort intresse kan det ligga bakom? Varför måste man till varje pris lägga äganderätten i de enskilda jordägarnas händer, och varför måste man sedan omgärda densamma med sådana här omfattande försiktighetsåtgärder? Man kan ju förstå, att det finnes ett samhällsintresse, att dessa häradssallmänningar icke förskingras utan vederbörligen skötas, men varför äganderätten skall ligga hos de enskilda jordägarna, därför finnes absolut intet vägande skäl. Det är icke, åtminstone icke i regel, så, att delägarna i dessa häradssallmänningar få sitt husbehovsvirke från allmänningarna. I många fall är det faktiskt på det sättet, att dessa allmänningar skötas såsom vanliga skogar. Avverkningen försäljes, och det överskott, som uppstår, utdelas till delägarna. Det är således icke med hänsyn till de enskilda delägarnas jordbruk nödvändigt, att man framkonstruerar denna äganderätt och reglerar densamma. Man kan då fråga sig, om det verkligen är något stort ekonomiskt intresse för delägarna att ha denna äganderätt. Härpå måste man svara, att det i allmänhet icke föreligger något sådant intresse. Var och en förstår ju, att när jordägarna skola ha del i allmänningarna efter den i mantal satta jorden, så leder detta till att utdelningen från dessa allmänningar ofta blir ganska obetydlig. För somliga delägare kan det bli en tjugufemöring, för andra en krona, för några två kronor och för andra fem kronor, och de jordägare, som få en sådan summa, att densamma kan vara av någon som helst betydelse för dem, äro ytterst få; det torde endast vara de allra största jordägarna, som härvid komma i fråga.

Man måste därför säga, att det finnes intet skäl, varför äganderätten skulle kvarligga i de enskilda jordägarnas händer på det sätt, som här föreslås. Jag förmenar därför, och härpå bygger den reservation, som undertecknats av bl. a. mig, att äganderätten till häradssallmänningarna borde i första hand erbjudas kommunerna inom häradet, de borgerliga primärkommunerna, och för det fall, att dessa kommuner icke äro villiga att taga denna äganderätt i anspråk, borde staten få inträda såsom arvtagare till den gamla häradskommunen. Härigenom skulle man på ett mycket, mycket enklare och naturligare sätt kunna ordna med förvaltningen, även om det bleve de borgerliga primärkommunerna, som övertog äganderätten. Det vore nämligen en mycket enkel sak för dessa kommuner att i fall av behov genom bildande av kommunalförbund övertaga denna förvaltning; det skulle ställa sig mycket enklare och naturligare än genom att

vidtaga denna invecklade och underliga lagstiftning, som nu förelägges riksdagen för beslut.

Nu är det klart, att man kommer att säga, att här föreligger dock det skälet för att låta de enskilda jordägarna övertaga äganderätten, att enligt 1866 och 1894 års skogsordningar förefinnas redan bestämmelser, varav framgår, att innehavarna av den i mantal satta jorden förklarats vara delägare i och fått rätt till avkomsten från häradsallmanningarna. Av vad jag förut sagt framgår emellertid, att dessa administrativa förfoganden från regeringens sida, såvitt jag kan förstå, icke ha medfört någon äganderätt i egentlig mening för dessa enskilda jordägare. Däremot vill jag gärna erkänna, att dessa jordägare varit i god tro och givetvis ansett sig ha haft att räkna med avkastningen från häradsallmanningarna, och det är icke osannolikt, att man vid vissa ombyten av ägare till jordbruksfastigheter inom de härad, varom det kan vara fråga, under gångna tider tagit hänsyn till att vederbörande fastighet varit delägare i häradsallmanning. Jag menar därför, att det icke finnes någon anledning för staten att nu fatta ett beslut, varigenom man helt bryskt säger, att äganderätten skall övergå till kommun eller stat och att de enskilda jordägarna icke ha någonting med saken att skaffa. Jag menar, att där man kan hävda, att de enskilda jordägarna varit i god tro, där bör man också från samhällets sida överväga frågan att lämna dessa enskilda jordägare ersättning för den rätt till avkastningen, som de skulle gå förlustiga genom en sådan anordning. Det finnes alltså, menar jag, ingen anledning till att man skulle lämna ersättning för den förlorade äganderätt, som dessa enskilda jordägare aldrig ha haft, men, å andra sidan bör man naturligtvis överväga, huruvida det icke bör lämnas ersättning för den förlorade avkastningen t. ex. så, att man räknar ut värdet av avkastningen för en tioårsperiod och kapitaliserar den genomsnittliga avkastningen med 5 % och på det sättet ger ersättning för denna förlorade avkastning. Alltså, den omständigheten att de enskilda jordägarna under sista halvseket kunnat vara i god tro i fråga om sitt delägarskap i häradsallmanningen, den omständigheten bör icke föranleda, att man går in för denna underliga och invecklade anordning i fråga om äganderätten till och förvaltningen av häradsallmanningarna, som här föreslås, utan den saken kan på ett både enklare och naturligare sätt ordnas genom ett ersättnings- och avlösningsförfarande. Detta om själva principfrågan.

Härutöver skulle jag vilja tillägga ett par kritiska synpunkter rörande den föreliggande lagen. Hittills har det varit så, att överinseendet över häradsallmanningarna tillkommit domänstyrelsen. Beträffande en del av allmanningarna har domänstyrelsen även omhänderhaft skötseln, men i avseende å de övriga har domänstyrelsen haft kontroll över skötseln. Enligt den föreslagna lagen skulle domänverkets befattning med häradsallmanningarna upphöra. Man har resonerat som så: häradsallmanningarna komma att bli enskild skog efter detta, och då bör också kontrollen övergå på ett organ, som har hand om kontrollen och skötseln av enskilda skogar, nämligen skogsvårdsstyrelserna. Det är klart, att detta argument kan ha ett visst värde. Men man måste ju i alla fall, hur man än resonerar, observera, att ifrågavarande skogar icke bli enskilda skogar på samma sätt som andra, ty med den lagstiftning, som föreslås, blir det snarare något slags halloffentlighet över det hela. Den saken skall jag emellertid icke nu uppehålla mig vid. — Jag vill dock fästa uppmärksamheten på, att det är en underlig statsfinansiell politik, som bedrivs från den nuvarande regeringens sida. Här kommer man med detta förslag, enligt vilket domänverket skall avkopplas från skötseln av häradsallmanningarna. Det medför, att domänverket får en övertalig personal, som det kostar staten 30,000 kronor om året att hålla, utan att det finns några arbetsuppgifter för denna personal. I ett förslag till lappmarkslag föreslår regeringen, att domänverkets

*Ang. lag om
häradsall-
manningar.
(Forts.)*

Ang. lag om
häradssall-
männingar.
(Forts.)

befattning med lappmarksskogarna skall överflyttas till skogsvårdsstyrelserna, varigenom det blir en övertalig personal, som kostar staten 300,000 kronor om året. I ett förslag till ecklesiastik boställsordning föreslås, att domänverkets befattning med de ecklesiastiska skogarna skall upphöra och läggas över på ett nytt slags ämbetsverk, de s. k. stiftsintendenterna och deras biträden, med resultat att domänverket får en övertalig personal, som även den kostar några hundra tusen kronor om året. Det är på det sättet, att större delen av domänverkets tjänstemän ha en sådan anställningsform, att de icke kunna avskedas på grund av att verkets uppgifter bli färre. De måste alltså överföras på indragningsstat, och staten kommer alltså att under den kommande tiden, om dessa olika lagförslag genomföras, få betala mellan en halv och en miljon kronor i löner till personer, som ingenting ha att göra. Jag måste säga, att detta är en synnerligen märkvärdig statsfinansiell politik i en tid, då det är ett allmänt gnäll över huru svårt det är att få statens affärer att gå ihop. Det må emellertid vara med den saken huru som helst — jag skall icke i detta sammanhang gå in mera på detta ämne. — Jag kommer i stället nu efter denna utvikning tillbaka till frågan om skötseln av häradssallmänningarna. Denna skall alltså kontrolleras av skogsvårdsstyrelserna. Men så har man upptäckt, att skogsvårdsstyrelserna icke äro kompetenta att göra detta arbete helt och hållet. Utarbetandet av hushållningsplanerna sakna skogsvårdsstyrelserna kompetens till, det medgiver Kungl. Maj:t, och för att göra dem kompetenta härtill, skola skogsvårdsstyrelserna inom det område, där häradssallmänningar finnas, förstärkas med en fjärde ledamot, som har högre skoglig utbildning. Om möjligt skall det vara samma ledamot för flera skogsvårdsstyrelser. Sedan kommer det verkligt intressanta: när en hushållningsplan för häradssallmänningarna föreläggas skogsvårdsstyrelsen till godkännande, blir skogsvårdsstyrelsens beslut giltigt, såvida det är ett beslut, som den fjärde ledamoten förordat, men om icke så är fallet, skall skogsvårdsstyrelsens beslut underställas Kungl. Maj:t. När det alltså gäller fastställandet av hushållningsplanerna, blir det icke skogsvårdsstyrelsen, som fattar beslut, utan det blir en fjärde ledamot med högre skoglig utbildning eller också Kungl. Maj:t. Jag får ju säga, att skogsvårdsstyrelserna givetvis måste betacka sig för att på detta sätt tilläggas ansvar för de uppgifter, på vilka de i grund och botten icke ha något inflytande. Man måste väl ändå hålla med om att det är en ganska märkvärdig ordning, att det skall bli en person, utsedd av Kungl. Maj:t, som skall få beslutanderätten i de fall, då icke Kungl. Maj:t kommer att utöva den, och att skogsvårdsstyrelsen skall med sitt namn gå i borgen för ifrågavarande persons handlingar. Detta är en ytterligt underlig anordning, och det är en av anledningarna till att man måste ställa sig synnerligen tveksam inför det föreliggande förslaget.

I den reservation, jag nyss åberopat, nämligen den som är avgiven av herr Linder m. fl., föreslås, att Kungl. Maj:ts proposition måtte avslås och att i stället riksdagen skall skriva till Kungl. Maj:t och begära nytt förslag till lag om häradssallmänningar, enligt vilket äganderätten till häradssallmänningarna i första hand erbjödes kommunerna och i andra hand staten, och att i samband med utarbetande av detta förslag Kungl. Maj:t också utreder frågan om ersättning till ägarna av den i mantal satta jorden och framlägger förslag till den ersättning, som kan anses skälig.

Herr förste vice talman, jag tillåter mig att på grund av det nu anförda yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen av herr Linder m. fl., den reservation, som avser utskottets hemställan i dess helhet.

Under detta yttrande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Magnusson i Skövde: Herr förste vice talman! Jag ber att få fästa uppmärksamheten på den omständigheten, att det här gäller en samfällighetsbildning, som är så gammal, att den sträcker sig bortom den historiska tiden, och att därför en bindande bevisföring rörande vem eller vilka som skulle ha den egentliga äganderätten till allmänningarna nog icke kan förbringas. Ty likaväl som goda skäl kunna föräbaras för den ena riktningen eller uppfattningen, likaväl kunna goda skäl föräbaras för den andra, ett sakförhållande, som den föregående talaren utan tvivel väl känner till och som också framgick av den föredragning i ärendet, som förekom inom utskottet. Även den person, som var föredragande inom utskottet och närmast hävdade den meningen, att icke jordägarna, d. v. s. ägarna till den i mantal satta jorden, skulle vara ägare till häradsallmänningarna, medgav dock, att man rör sig med ganska osäkra bevismaterial och att man även skulle kunna framföra en ungefär lika god bevisföring för den motsatta uppfattningen. Under sådana förhållanden torde det vara tämligen lönlöst att här något vidlyftigare ingå på den saken, och man torde därför kunna i någon mån avkoppla den diskussion, som i det hänseendet inleddes av herr Sköld, och hålla sig till de faktiskt föreliggande, nutida förhållandena. Emellertid torde man ändå kunna säga, att även om man utgår ifrån den av herr Sköld hävdade synpunkten, nämligen den att det skulle vara häradet såsom kommun eller såsom i viss mån en juridisk person, som haft äganderätten till allmänningarna, får man icke glömma, att före 1700-talet, vid vilken tid enligt herr Skölds utsago en ändring skulle ha inträtt, häradet i betydande grad sammanföll med den jordbrukande befolkningen inom häradet. Jordbrukarbefolkningen var då så övervägande, ja, så uteslutande representerad i fråga om befolknings- och näringsförhållandena inom ett härad, att man mycket väl kan göra gällande, att med häradets rätt till häradsallmänningarna sammanfaller den jordbrukande befolkningens äganderätt till desamma. Undan för undan har ju också den uppfattningen vunnit burskap, att det är den jordbrukande befolkningen, som är ägare till allmänningarna. Att sedan genom vissa skiftesförfaranden och genom avsöndringsinstitutets tillkomst en del jordägare numera icke ha andel i häradsallmänningarna sammanhänger med, att ifrågavarande jorddelningsförfaranden voro grundade på den omständigheten, att avsöndringarna befriades från mantalen påvilande skyldigheter men också följdriktigt icke kunde få del av mantalen tillkommande förmåner.

Nu ha ju i alla fall förhållandena utvecklats sig därhän, att den avkastning, som kan vinnas av häradsallmänningarna, åtnjutits av den i mantal satta jorden, och det är detta förhållande, som fastslås genom här föreliggande förslag. Jag kan förstå det intresse, som här gör sig gällande för att förhindra en lagstiftning, som i viss mån fastställer detta faktiskt förefintliga förhållande, men jag har svårt att förstå, att det skulle förefinnas något större mått av orättvisa i det föreliggande lagförslaget.

Herr Sköld anser, att den föreslagna lagen skulle leda till en oformlighet. Man skulle få fram en förvaltningsform, som skulle vara vidlyftigare och mera tillkrånglad, än den nuvarande, och man skulle kunna nå en betydligt enklare förvaltningsform och enklare förhållanden, därest man antingen överförde allmänningarna till kommunerna som för förvaltningen ifråga kunde bilda kommunalförbund, eller åstadkomme någon annan motsvarande anordning — han tänkte då närmast, att staten skulle övertaga häradsallmänningarna. Jag har svårt att förstå, att man genom en sådan anordning skulle ernå en enklare förvaltning av häradsallmänningarna. Så vitt jag ser är det väl enklare att ordna förvaltningen med bibehållande av den nuvarande äganderättsformen och den hittillsvarande sammanslutningsformen, nämligen häradet, än att skapa en ny

*Ang. lag om
häradsall-
männingar.
(Forts.)*

Ang. lag om
häradssall-
männingar.
(Forts.)

sammanslutningsform genom någon sorts kommunalförbund. Vad man skulle vinna i förenklings- och förvaltningsbesparing på den vägen har jag mycket svårt att förstå.

Herr Sköld gjorde vidare gällande, att man skulle ha gått in för en underlig anordning i det att man vill alltmera avkoppla domänstyrelsen från handhavandet av förvaltningen av en del allmän egendom — han nämnde häradssallmänningarna, han nämnde den ecklesiastiska jorden och han nämnde lappmarksskogarna. Så vitt jag haft tillfälle att följa händelserna, har det från domänverkets sida påståtts — jag vågar icke säga, att det skett beträffande häradssallmänningarna men i betydande utsträckning beträffande de ecklesiastiska skogarna — att domänverket därvidlag haft en uppgift, som varit mycket betungande, för vilken man icke haft motsvarande ersättning. Det har vid flera tillfällen framhållits, att så varit förhållandet, och jag skulle tro, att det varit på samma sätt även beträffande häradssallmänningarna. När nu frågan är uppe om att domänverket skulle befrias från dessa uppgifter som man ansett sig få fylla utan att få motsvarande ersättning, börjar det plötsligt låta på annat sätt. Då vill man nödvändigtvis ha uppgiften kvar. Jag tror icke, att domänverket skulle ha något att beklaga sig över, därest verket befriades från detta alltför stora arbete med häradssallmänningarnas förvaltning. Det är mycket väl möjligt, att man kan nå en tillfredsställande förvaltning på det sätt, som föreslagits av Kungl. Maj:t och som utskottet gått in för, och jag tror, att det har anförts synnerligen övertygande skäl inom utskottet för att den föreslagna förvaltningsformen skulle leda till mycket tillfredsställande resultat.

Nu menade herr Sköld, att han erkänner icke den i mantal satta jordens rätt till häradssallmänningarna, men han erkänner, att jordägarna i viss mån haft fog för att vänja sig in i föreställningen, att de ha denna rätt, och han begär icke, att de skola avstå från densamma utan viss lösen. Han säger, att han kan gå med på att t. ex. den utdelning kapitaliseras, som lämnats från häradssallmänningarna under en tioårsperiod, och att jordägarna lämnas motsvarande ersättning. För min del måste jag anse, att för jordägarna finns det intet skäl att antaga ett sådant erbjudande. Även detta skulle innebära en orättvisa, i det att visserligen den jordägare, som nu innehar visst mantal, därigenom skulle erhålla en engångsfördel, men den framtida innehavaren av detta mantal skulle fränhändas den inkomst, som i framtiden kunde vinnas från häradssallmänningen. Jag tror, att den nuvarande ägaren varken har anledning att reflektera på ett sådant erbjudande eller strängt taget har rätt att mottaga detsamma.

Vidare yttrade herr Sköld, att utdelningen i många fall blir så ringa, då den slås ut på bråkdelar av mantal, att den icke har något värde för innehavarna av jord. Detta kan ju i vissa fall vara sant, men den omständigheten kan i någon mån avhjälpas genom att man, såsom ofta sker, icke lämnar utdelning varje år utan kapitaliserar utdelningen och lämnar den med viss tids mellanrum. Den svårigheten är för övrigt av lindrigare slag och bör icke vara avgörande för frågan i dess helhet.

Slutligen gjorde herr Sköld gällande, att det skulle vara lämpligt, att man i stället använde avkastningen för häradskommunernas gemensamma behov. Ja, det kan ju finnas ett eller annat skäl, som talar för en dylik anordning. Å andra sidan: sedan sådana häradets gemensamma intressen som vägväsendet och dylikt blivit ordnade på ett i allo tillfredsställande sätt, medan jordägarna för närvarande och för lång tid framåt ha att kämpa med mycket betydande svårigheter, är det enligt min mening fullt berättigat, att den inkomst, som kan vinnas från dessa samfälligheter, bör för framtiden bibehållas åt jordägarna.

Jag ber därför, herr talman, att få tillstyrka bifall till den föredragna paragrafen och till utskottets hemställan.

Ang. lag om
häradsall-
männingar.
(Forts.)

Häruti instämde herrar *Skoglund* och *Bengtsson* i Kullen.

Herr **Andersson** i Tungelsta: Herr förste vice talman! Efter den klarläggande framställning av reservanternas synpunkter, som nyss gavs av herr Sköld, skall jag inskränka mig till att anföra några få synpunkter. Det är ju så, att jag tillsammans med några andra av kammarens ledamöter tillåtit mig att i detta ärende väcka en motion med yrkande om avslag på Kungl. Maj:ts proposition. Jag ber därför att få angiva några av de skäl, som för oss motionärer varit avgörande vid vårt ställningstagande.

Det förslag till lag om häradsallmänningar, som här föreligger, innebär enligt motionärernas och reservanternas mening, att en ursprungligen hela häradet tillhörig egendom överlättes med äganderätt för all framtid till vissa enskilda personer inom häradet. I den rättsfråga, som det här gäller att avgöra, ha ju meningarna från sakkunnigas sida varit ganska delade. Det har anförts skäl för både den ena och den andra synpunkten. För min del anser jag dock, som jag tror på ganska goda grunder, att de starkaste skälen ligga på den sidan, som anser, att denna ursprungligen gemensamma egendom varit ifrån början en samegendom för de bofasta personerna inom vederbörande härad. Rätten till avkastning från häradsallmänningarna var ju före år 1866 under mer än 200 år begränsad till rätt att erhålla husbehovsvirke för häradets skogfattiga småbönder och andra jordägare. Det var också därvid uttryckligen föreskrivet, att den som själv icke hade skog på sin egendom i första hand hade rätt att åtnjuta sitt tarv av virke från allmänningarna. Att denna befogenhet icke enbart tillkom den som ägde i mantal satt jord, framgår bl. a. därav, att det är konstaterat att även fiskare, som väl i allmänhet icke hade i mantal satt jord, ägde rätt till sådan utdelning. Genom 1866 års skogsordning bröts denna fördelningsgrund. De större jordägarna fingo då sina intressen tillgodosedda. Det stadgades nämligen, att avkastningen av häradsallmänningarna skulle tillfalla innehavarna av i mantal satt jord inom häradet efter deras oförmedlade hemmantal. Lägenhetsägare och sådana jordbrukare, som icke ha i mantal satt jord, blevo därigenom utestängda från all rätt till avkastning av dessa allmänningar. Detta innebär ju också, att de större jordbrukarna taga huvudparten av avkastningen, medan de mindre jordägarna få nöja sig med en obetydlighet. Det är motsatsen till vad som varit gällande tidigare, då de mindre jordägare, som icke själva hade skogar, i första hand hade rätt till avkastningen. Det är enligt min mening en orättfärdig lagstiftning, fullföljd genom föreliggande förslag, genom vilket innehavare av i mantal satt jord uttryckligen erkännes såsom ägare av dessa allmänningar. Ett sådant uttryckligt erkännande finnes icke i nu gällande förordningar.

Vi mena alltså nu, att riksdagen i denna fråga är obunden att lagstifta på det sätt, som med hänsyn till allmänningarnas ursprungliga karaktär och med hänsyn till nu rådande sociala och ekonomiska förhållanden kan anses mest lämpligt. Alla skäl tala för att dessa skogar bibehållas såsom allmän egendom och tilläggas de landskommuner, som av ålder utgöra vederbörande härad. Det har även från statsmakternas sida ansetts lämpligt, att kommuner förvärva skogsegendomar för bildandet av kommunala skogar. Varför då icke överlåta dessa allmänningar på primärkommunerna, som säkerligen skola visa sig väl skickade att handha förvaltningen av desamma? I sin motivering till den nu föredragna paragrafen anför utskottet, att en utsträckning av rätten till delaktighet i häradsallmänning icke skulle vara påkallad av något samhällsintresse av synnerlig vikt. Gent emot detta ligger det nära till hands att frå-

Ang. lag om
häradsall-
männingar.
(Forts.)

ga, om det kan anses vara ett samhällsintresse av synnerlig vikt, att äganderätten till dessa ursprungligen allmänna skogar för all framtid tillerkännes innehavare av i mantal satt jord efter oförmedlat hemmantal. Icke kan det vara något viktigt samhällsintresse att dessa allmänna skogar tillerkännas dessa jordägare? Det har även framhållits, att ett bifall till reservationen skulle medföra en kränkning av deras rätt, som nu tillgodonjuta avkomsten av dessa allmänningar. Jag ber gentemot detta få erinra om, vad kammarkollegium i sitt utlåtande till Kungl. Maj:t har skrivit. Kollegium fäster därvid uppmärksamheten på att den rätt till avkastningen av häradsallmänningarna, som de nuvarande s. k. andelsägarna fått sig tillerkänd, ha de fått sig av lagstiftningen tillerkänd utan något som helst vederlag, men å andra sidan utan någon försäkran, att denna rätt för all framtid skulle bli bestående. Kollegium anför vidare, att det intrång, som en utsträckning av delägarerätten till delaktighet i dessa allmänningar skulle innebära gentemot de nuvarande andelsägarna, den motsvarades ju av lika väl grundade anspråk från deras sida, som blivit utestängda. Beträffande alla dessa som genom 1866 års skogsordning blivit utestängda från den rätt till husbehovsvirke och dylikt från allmänningarna, som de dittills haft, har man icke hört talas om att dessa varit utsatta för någon rättskränkning. De ha, såvitt jag kan förstå, blivit utsatta för samma rättskränkning, och detta gäller i högre grad än som kan göras gällande beträffande de nuvarande andelsägarna, om det blir bifall till reservanternas förslag.

Reservanterna ha ju icke bestritt, att billighetsskäl kunna tala för att de nuvarande andelsägarna skulle kunna tillerkännas någon ersättning för den minskning i inkomst, som ett bifall till reservationen för deras del skulle kunna medföra. Ett bifall till reservationen kommer följaktligen icke att kränka någons rätt, men det kommer att medföra en ur det allmännas synpunkt praktisk och rättvis lösning av denna fråga. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet von Stockenström: Herr talman! Jag är givetvis tacksam för den behandling, Kungl. Maj:ts proposition rönt i det sammansatta utskottet, i det att propositionen blivit föreslagen till godkännande av riksdagen, med endast några smärre ändringar, till vilka jag skall be att sedan få återkomma.

Jag tror icke, att jag här har anledning att närmare redogöra för innehållet i propositionen eller för de motiv, som föreligga för föreslagna ändringar eller förtydliganden av den nu gällande lagstiftningen, och icke heller har jag anledning att mera ingående upptaga till behandling den rättsutveckling eller den rättsuppfattning på föreliggande område, som gjort sig gällande under tidernas lopp. Jag anser mig endast påkallad att, närmast med anledning av den förste ärade talarens anförande, säga några ord om rättsuppfattningen beträffande äganderätten och dispositionsrätten till allmänningarna.

Det har av reservanterna och nu särskilt av herr Sköld anförts, att det vore lämpligt och önskligt, att allmänningarna finge kvarbliva såsom offentlig egendom. Jag vet icke riktigt, vad man menar, då man talar om att de äro offentlig egendom och att allmänningarna skulle kvarstå såsom sådan. Man har i själva verket till stöd för sin mening åberopat den ställning, allmänningarna intaga, icke nu utan som de betraktats intaga vid medeltidens slut. Reservanterna åberopa nämligen ett uttalande, att allmänningarna vid medeltidens slut tillhörde den juridiska person, som häradsallmänningen vid den tiden utgjorde. Man vill på grund av denna uppfattning göra gällande, att häradsallmänningarna fortfarande skulle betraktas såsom offentlig egendom. Jag vill emellertid säga det, att även under medeltiden torde avkastningen av häradsallmän-

ningarna främst ha disponerats av de jordägande inom häradena. Vad sedan angår rättsuppfattningen under de kommande århundradena, har jag kanske icke anledning att närmare uppehålla mig vid den, då i propositionen ganska ingående redogjorts för de olika förordningar, som tid efter annan utfärdats om allmänningarna.

Jag vill emellertid särskilt erinra om att redan i början av 1800-talet torde den uppfattningen legat ganska klar, att häradsallmänningarna tillhörde de jordägande inom häradena. Vi behöva endast tänka på beslutet vid 1823 års riksdag, varvid beslöts, att allmänningarna skulle få uppdelas på den jordägande befolkningen inom häradena. Detta beslut blev sedan effektuerat genom ett kungligt cirkulär, som utfärdades år 1824 och som gav rätt för delägarna att utskifta allmänningarna, och under den närmaste tiden därefter kom i själva verket en mycket stor del eller närmare bestämt ungefär hälften av allmänningarna att uppdelas på delägarna. Av de ursprungliga allmänningarna hade sålunda redan för hundra år sedan ungefär hälften blivit utskiftad på de olika hemmanen inom vissa härad. Dessa allmänningsdelar, som blevo tilldelade de olika hemmanen, ha sedan betraktats såsom ingående i hemmanens ägovälde. Det skulle därför förefalla rätt så egendomligt, om de ägare av i mantal satt jord, som på grund av gällande skogsordning fortfarande äro delägare i allmänningar, nu skulle frånhändas dessa andelar, när man betänker, att så stor del som hälften av allmänningarna redan tidigare utskiftats på de olika hemmanen.

Det har antytts av herr Sköld, att 1866 års skogsordning har tillkommit i administrativ väg. Det är riktigt. Skogsordningen är utfärdad av Kungl. Maj:t, men det är väl att märka, att innehållet i denna skogsordning ansluter sig mycket nära till vissa uttalanden, som 1863 års riksdag gjorde, och därvid uttalades, att utdelningen av avkastningen från allmänningarna borde tillkomma dem, som äga i mantal satt jord. Det var alltså ett uttalande av riksdagen tre år tidigare, som således effektuerades och fick form i den skogsordning, som utfärdades 1866. Och i den senare utfärdade skogsordningen 1894 har samma rättsuppfattning kommit till klart och tydligt uttryck.

Det har av den siste ärade talaren, herr Andersson i Tungelsta, åberopats ett uttalande av kammarkollegium. Jag vill också citera ett uttalande av kammarkollegium, nämligen skrivelsen den 17 september 1929, där man säger, att delägarnas rätt till häradsallmänning ej lagligen torde kunna rubbas annat än genom en av Konung och riksdag jämlikt 87 § 1 mom. regeringsformen beslutad lag samt allenast under förutsättning, att full ersättning gäves.

Jag vill i förbigående erinra om den bestämmelse, som infördes genom 1926 års jorddelningslag, varigenom stadgades, att vid avstyckning ägare av avstyckat område skulle äga rätt till del i allmänningen, där sådan förekomme. Det förefaller mig, som om innebörden i denna bestämmelse i 1926 års jorddelningslag skulle vara den, att allmänning tillhör den i mantal satta jorden.

Jag vill erinra om det uttalande i denna punkt, som lagrådet gjorde, då lagstiftningen var på remiss till lagrådet. Lagrådet säger, att dessa jordägares äganderätt till häradsallmänningarna har under 1800-talet vunnit ett erkännande inom lagstiftningen, som enligt lagrådets mening icke medgiver, att denna rätt ånyo sättes i fråga, vartill nyare rättshistoriska forskningar icke heller giva anledning. Jag tror därför man kan säga, att den rättsuppfattning, som kommit till uttryck i den föreliggande propositionen, står helt och hållet i samklang med den rättsuppfattning, som gjort sig gällande särskilt under det sista århundradet, och det förefaller, som om den uppfattning, som reservanterna göra sig till tolk för, skulle innebära ett alldeles bestämt brytande av den hittills gällande rättsuppfattningen i detta avseende. Nu ha reservanterna väl icke velat göra gällande, att allmänningarna skulle vara att be-

Ang. lag om
häradssall-
männingar.
(Forts.)

trakta såsom kronans egendom, och jag vill i det hänseendet endast erinra om att högsta domstolen vid två tillfällen, nämligen dels 1875 och dels 1928, i ett par domslut tydligt angivit, att häradssallmänningarna icke kunna betraktas såsom kronoegendom. I domslutet 1875 förklarades delägare i häradssallmänning äga rätt till jordägareandel i inmutad fyndighet å en häradssallmänning. Det är således ett indirekt erkännande av delägaras rätt till allmänning. I domslutet 1928 har förklarats, att ensittarlagen är tillämplig även på häradssallmänning, något som icke är fallet på jord av krononatur.

Det förefaller litet egendomligt, då man hör, att herr Sköld vill göra gällande, att allmänningarna skulle betraktas såsom offentlig egendom, och såsom skäl därför åberopa en uppfattning, som icke är grundad på nutida förhållanden utan på en uppfattning, som man hade vid medeltidens slut. Det är förvånansvärt, att herr Sköld, som anses vara en modernt tänkande man, hämtar sina argument från så långt tillbaka i tiden liggande förhållanden.

I fråga om innebörden av det föreliggande förslaget har jag icke så stor anledning att uppehålla mig vid de särskilda bestämmelserna. Det är endast några uttalanden av herr Sköld, som föranleda ett bemötande. Herr Sköld vill göra gällande, att förvaltningen skulle kunna ske enklare och bättre, om den handhades icke av häradet utan av primärkommunerna. Jag har icke kunnat förstå, i vilket avseende förvaltningen skulle därigenom kunna bli förenklad och förbättrad. Jag vet, att redan nu många allmänningar skötas mycket väl, och jag tror icke, att administrationen är krånglig eller svår. Och jag tror icke heller, att den skulle bli det genom detta förslags antagande, utan snarare tvärtom. Det skulle i vissa hänseenden bli enklare.

Sedan har herr Sköld vänt sig mot förslaget, att hädanefter icke domänstyrelsen utan skogsvårdsstyrelserna skulle ha tillsyn och kontroll över häradssallmänningarna. Det är så för närvarande, att delägare i allmänning äga rätt att, om de så önska, själva övertaga den omedelbara vården av allmänningarna. Det har visat sig, att under de sista årtiondena ha allmänningarnas delägare i allt större och större utsträckning begagnat sig av denna rätt och övertagit förvaltningen. I närvarande stund är det tre fjärdedelar av allmänningarna, som förvaltas omedelbart av delägarna själva, visserligen under kontroll av domänstyrelsen, men den kontrollen inskränker sig i huvudsak till, att man tillser att gällande hushållningsplaner följas.

Nu har herr Sköld velat göra gällande, att det skulle vara en dålig affär för staten att låta skogsvårdsstyrelserna övertaga förvaltningen. Det lät på herr Sköld, som om han trodde, att vissa tjänstemän i domänstaten skulle sättas på indragnings- eller övergångsstat genom detta förslags antagande och att staten skulle få betala ut löner åt personer, som icke ha något att göra. Men det förhåller sig i själva verket så, att om överförandet av allmänningarnas tillsyn sker från domänstyrelsen till skogsvårdsstyrelserna, kunna högst tre revirförvaltare, två ordinarie och en biträdande, indragas, men det förhåller sig också så, att just inom dessa revir är vederbörande revirförvaltare ganska till åren kommen. Den siste, som kommer att inträda i pensionsåldern, kommer att göra det år 1936, och i samband med att dessa befattningsinnehavare inträda i pensionsåldern är meningen den, att befattningarna skola helt indragas. Det förhåller sig därför i själva verket så, att det kan komma att bli en besparing för staten på kanske 30,000 kronor utan att staten behöver ikläda sig någon annan utgift.

Vidare talade herr Sköld om, att skogsvårdsstyrelserna skulle förstärkas med en fjärde ledamot. Ja, man fick nästan det intrycket, att herr Sköld ville göra gällande, att denna förstärkning skulle avse skogsvårdsstyrelsernas verksamhet i allmänhet. Men det är ju endast fråga om granskning av hushållningsplanerna. Det har ansetts lämpligt, när det gäller granskning av dessa,

att ytterligare en person tillkallas, som har högre skogsutbildning och som förordnas att biträda flera eller kanske alla styrelserna vid granskningen. Det finnes 55 häradsallmänningar. Hushållningsplaner torde i allmänhet komma att uppgöras för en tioårsperiod. Det blir kanske alltså i medeltal 5 hushållningsplaner om året, som skola granskas, och det är för granskningen av dem, som en särskild ledamot komme att tillkallas. Det blir ett rent tillfälligt arbete, som naturligtvis ej behöver taga så synnerligen lång tid i anspråk. Den förstärkning, som därför påkallas vid dessa tillfällen, kan ej på något sätt sägas vara föranledd av en större utvidgning av skogsvårdsstyrelsernas arbetsuppgifter.

Det är ej så lätt att förstå, vad reservanterna egentligen syfta till. Herr Sköld sade, att primärkommunerna skulle tillbjudas att övertaga häradsallmänningsarna — jag tror att han sade så. Jag förmodar, att han då åsyftade äganderätten och rätten till avkastning. Om de ej ville övertaga denna rätt, skulle staten träda in. Nu säger man emellertid i reservationen ganska tydligt ifrån, att man anser, att sådant övertagande ej kan ske utan kränkning av nuvarande delägares rätt till avkastning. Och man antyder, att vid ett kommande övervägande borde prövas, om ersättning borde utgå till ägare av i mantal satt jord för utebliven utdelning. Herr Sköld har antytt, att man kan beräkna denna så, att man kapitaliserar utdelningen under en viss tid och ersätter delägarna med detta belopp. Jag vill erinra om, att om det förfaringssättet skulle användas, skulle det komma att röra sig om ganska stora belopp, jag tror om några tiotal miljoner kronor, som skulle anskaffas som ersättning vid detta expropriationsförfarande. Man antyder ej i reservationen och ingen av reservanterna har här i kammaren antytt, hur dessa medel skulle anskaffas, om det skulle vara primärkommunerna eller staten som skulle anskaffa medlen och tillhandahålla dem. Den saken förefaller oklar.

Jag skulle emellertid kunna förstå reservanternas tankegång, om de kunde förebära några synpunkter av mera allmän innebörd till förmån för ett sådant överförande. Men av reservationen och av vad här anförts i dag har jag ej kunnat finna, att man anför något skäl av allmän natur för ett sådant överförande. Under sådana förhållanden kan jag ej neka till, att jag finner, att den uppfattning, som kommit till uttryck i reservationen, är ganska oklar och ej stödd på starkt saklig grund. Och jag kan icke förstå, vad man kan vinna genom ett bifall till reservanternas förslag. Jag medger gärna, att det många gånger kan vara lämpligt och önskvärt, att kommunerna förvärva skog, och det har under det sista tjugutalet år förekommit, att en del kommuner skaffat sig allmänningar, sockenallmänningar, från vilka de hämta sitt behov av ved och andra skogsprodukter, och det har brukat gå till på så sätt, att kommunerna köpt en lämpligt belägen skog. Det finnes ingen anledning, varför de just skulle övertaga dessa skogar för ändamålet.

Jag vill vidare erinra om, att en hel del hemman, som varit delägare i häradsallmänningsarna, ha bytt ägare under de senaste 50 eller hundra åren, och vid beräkning av köpeskillingarna för sådana hemman har man brukat taga hänsyn till den avkastning, som följer med egendomen från häradsallmänningsarna. Det skulle därför komma att vara en uppenbar rättskränkning, om man toge ifrån dem, som förvärvat dessa hemman, deras andel i häradsallmänningsarna. Jag vill också erinra om, att det inköpts ganska stora arealer mark av häradsallmänningsarna. Av den nuvarande arealen är det 18 %, som inköpts under senare tider, och det har i regel skett med anlitande av avkastningen från häradsallmänningsarna.

I fråga om de ändringar i den kungl. propositionen, som föreslås av utskottet, kan jag fatta mig kort. Ingen av dessa ändringar är av den beskaffenheten, att jag har anledning att däremot resa någon erinran. Det föreslås i pa-

Ang. lag om
häradsall-
männingar.
(Forts.)

paragraf 8 att såsom skogsförvaltare skulle efter särskilt medgivande av Kungl. Maj:t kunna anlitas även person, som ej erhållit högre skoglig utbildning, men som förvärvat omfattande praktisk erfarenhet i skogsskötsel. Man har tänkt, att för mindre häradsallmänningar skulle det bli betungande att anlita personer med högre skoglig utbildning.

Vidare har vid paragraf 40 vidtagits den ändringen i förslaget, att därest en minoritet vid en allmäningsstämma anser, att en ändring bör göras i allmänningens reglemente, kan ett dylikt förslag få framföras av minoriteten till prövning av Kungl. Maj:t. Jag har ej heller i den punkten någon erinran att göra. Det kan tänkas fall, då olika meningar göra sig gällande på en stämma beträffande behövligheten av en ändring i reglementet, och jag anser det ej vara ur vägen, att även minoriteten får tillfälle att föra fram sitt förslag till prövning av Kungl. Maj:t.

Av något större betydelse kan måhända ändringen i paragraf 50 vara. Man åsyftar där att begränsa rösträtten vid delägarestämma, så att ingen vid en dylik stämma får utöva rösträtt för mera än en tiondel av hela det delaktighetstal som är företrätt å stämman. Den bestämmelsen har man velat införa för att hindra, att en eller flera större delägare skulle kunna på ett obehörigt sätt utöva ett dominerande inflytande vid en delägarestämma. Jag tror ej, att någon erinran kan resas mot att dylik begränsning sker.

Jag vill till sist endast framhålla, att den fråga vi behandla ej avser några så synnerligen stora skogsområden, om vi se på landet i dess helhet. Häradsallmänningar finnas endast i 10 län. Sammanlagt finnes det 55 häradsallmänningar, och den totala arealen av häradsallmänningarna är ej mera än något öfver 100,000 hektar. Om jag nämner, att hela landets areal av produktiv skogsmark uppgår till 23,000,000 hektar, så finna vi att dessa skogar således omfatta endast en bråkdel av 1 %. Men lokalt spela häradsallmänningarna en viss roll. Det förekommer fortfarande i ej så liten utsträckning, att utdelning in natura sker från dessa allmänningar, och jag vet, att på många håll, där de särskilda hemmanen ha ont om skog eller alls ingen skog, sätter man värde på denna rätt till utdelning från allmänningarna in natura eller i kontanter, som kanske möjliggöra, att man vid försäljningen av skogsprodukter förvärvar husbehovsvirke från allmänningen. Jag vet, att det förekommer i många fall, och att man sätter stort värde härpå. Jag vill också erinra om, att under de senaste tiderna, särskilt under det sista årtiondet, har från delägarnas sida ett starkt intresse för allmänningarna gjort sig gällande i samband med att delägarna själva övertagit förvaltningen av allmänningarna. Och redan nu finnas allmänningar, där skogsvården är helt enkelt monstergill och kan stå som ett föredöme för skogsägarna inom ett större område. Och jag hoppas, att detta skall komma att bli fallet i ännu större utsträckning än hittills.

Till sist vill jag uttrycka den förhoppningen, att om förslaget antages, denna lag skall komma att bli en god ram för den framtida verksamheten på detta område och befordra en rationell och framsynt vård av de skogstillgångar, varom här är fråga.

Herr Sköld: Herr talman! Jag tillåter mig framföra några repliker med anledning av de anföranden, som hållits av statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet och av herr Magnusson i Skövde.

Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet hittade ju en mördande replik, när han uttalade, att han fann det märkvärdigt, att jag skulle behöva gå så långt tillbaka som till medeltiden för att få argument för min ståndpunkt. Men att denna replik framkom kan endast bero på, att statsrådet ej försökt närmare tränga igenom vad vi egentligen ha sagt. Vi ha utgått från den uppfattningen, att det är fastslaget, att under medeltiden tillhörde härads-

allmänningarna häradskommunen i dess egenskap av juridisk person. Det är alltså en fast punkt. Vi ha vidare antytt, att efter den tiden har ingenting inträffat, som fräntagit häradsallmänningarna den karaktär av offentlig egendom, som då förelåg. Nu har statsrådet försökt föra fram en argumentering för att visa, att det skett en omändring. Han påpekade, att 1823 års riksdag gick med på, att häradsallmänningarna skulle uppdelas på de olika fastigheterna, vilket skulle tyda på, att man vid den tiden kommit därhän, att man hävdade den meningen, att häradsallmänningarna tillhörde de olika fastigheterna. Som svar härå skall jag be att få läsa upp vad kammarkollegium yttrat i den skrivelse vi återopat i vår reservation. Det säges där: »Av vad ovan anförts angående häradsallmänningarnas rättsliga ställning i äldre tid torde med full tydlighet framgå, att desamma allt sedan medeltiden utgjort för sig bestående fastigheter. Att detta förhållande fortfar också under förra hälften av 1800-talet framgår däruv, att vid då företagna uppdelningar av ett flertal häradsallmänningar å häradenas jordägare de utbrutna lotterna åsatts grundränta, en åtgärd som på grund av tidigare givna försäkringar mot räntans förhöjning icke varit möjlig, därest fråga allenast varit om utbrytande av en till de olika hemmanen förut hörande andelsrätt i allmänningarna.» Jag behöver ej närmare kommentera detta. Det är ett skäl, som talar emot den synpunkt, som statsrådet nyss framförde. Herr statsrådet har vidare påpekat tillkomsten av 1866 års skogsordning, och att däri skulle föreligga anledning att antaga, att man då hade kommit in på en rättsuppfattning av den innebörden, att det vore de olika hemmanen, som voro delägare i häradsallmänningarna. Kammarkollegium säger i nyssnämnda skrivelse om den saken följande: »Någon ändring i häradsallmänningarnas egenskap av för sig bestående fastigheter synes icke heller hava inträtt genom det i 1866 års skogsordning inskrivna och i 1894 års skogsordning bibehållna stadgandet, att delägare i häradsallmänning äro de, som i häradet bygga och bo, efter deras oförmedlade hemmantal. Det måste nämligen anses synnerligen osannolikt, att samma författning, som borttog den förut medgivna möjligheten att skifta häradsallmänning, skulle hava kommit att medföra sådan allmännings utplånande från de självständiga fastigheternas krets och övergång till att vara allenast en tillydenhet till de fastigheter, å vilka den icke längre fick uppdelas.» Det är ju en vanlig regel, att en lag skall tolkas efter dens mening, som lagen gjorde, och jag tror, att i de uttalanden, som jag läste upp, finnes ett argument mot den synpunkt, som statsrådet framförde.

När man sedan säger, att 1926 års jorddelningslag skulle ha medfört en förändring, tycker jag att det är att vrida saken på sidan. Det är så, att 1926 års jorddelningslag säger i detta avseende ingenting annat, än att om en moderfastighet har del i en fastighet, skall andel i denna senare i fall av avstyckning från moderfastigheten tillkomma det avstyckade området. Och att återopäta högsta domstolens utslag, som man gjort, går ej. Därur kan man ej utläsa annat, än att högsta domstolen menar, att häradsallmänningarna ej tillhöra kronan. Och vi ha aldrig påstått, att de varit kronoegendom i egentlig mening. Det är alltså ej så, att vår argumentering bygger allenast på vad som förekommit under medeltiden, utan jag tror, att vi ha goda skäl för denna uppfattning i den rättsutveckling som ägt rum. När man kommer med en sådan argumentering som när statsrådet säger, att under medeltiden disponerades dessa allmänningar allenast av jordägarna, eller som när herr Magnusson i Skövde säger, att under 1700-talet var det bara den jordbrukande befolkningen, som disponerade avkastningen av dessa allmänningar, vill jag säga, att det under medeltiden var omöjligt, att några andra kunde disponera över avkastningen, eftersom det bara fanns jordbrukare. Det fanns ej några andra häradsbor under dessa tider. Ett sådant argument är lika intelligent,

*Ang. lag om
häradsall-
männingar.
(Forts.)*

Ang. lag om
häradsall-
männingar.
(Forts.)

som om jag skulle säga, att under medeltiden köpte den och den församlingen ett hemman för att avlöna sin präst. Då fanns det inga andra församlingsbor än jordbrukare. Alltså bör hemmanet anses tillhöra jordbrukarna. Om en juridisk person har äganderätt till en fastighet, kan man väl ej säga, att denna äganderätt tillhör det slags människor, som vid en viss tidpunkt voro delägare i den juridiska personen. Men huru man å andra sidan är ute på osäker grund visar sig av det anförande, som hölls av herr Magnusson i Skövde. Han skulle förklara, varför i den gångna tiden vissa avstyckade jordbruksfastigheter ej hade del i häradsallmänningarna, och han sade, att det var naturligt, ty genom avstyckningen undgick den avstyckade fastigheten del i stamfastighetens skyldigheter, och då var det naturligt, att den ej skulle få några rättigheter. Vad var det för skyldigheter? Jo, skyldigheter av offentligrättslig natur. Skulle de kvitta dessa mot rättigheter, fick det vara mot rättigheter av offentlig natur. Alltså har herr Magnusson i Skövde angivit, att delaktigheten till häradsallmänning var av offentligrättslig natur.

Jag skall ej vidare ingå på dessa saker. Jag tycker, att det ej har kunnat från herrarnas sida bestridas, att det finnes skäl för den principiella ståndpunkt, vi intagit.

Sedan skall jag bara i all korthet komma med några andra repliker. Herr Magnusson i Skövde har efterlyst den förenkling, som skulle uppkomma, om man läte häradsallmänningarna fortfarande vara offentlig egendom. Jag skall ej vidare ingå på det, men herrarna få väl ändå medge, att man åtminstone skulle slippa en särskild lag på 72 paragrafer, och det är väl ändå någon förenkling, att man kan slippa en sådan lag med delägarstämmor och allt, som man lyckats snickra samman i lagen. Jag har ej uttalat någon mening om, huruvida domänverket skall handha vården av skogarna eller ej. Jag har sagt, att det sätt, varpå man anordnat övergången, medför onödiga kostnader. Låt vara att dessa tjänstemän, varom det är fråga, ej skola uppbära avlöning under så lång tid. Det blir i alla fall ökade utgifter. Nu säger statsrådet, att man slipper ersätta det arbete, de utföra. Det visar sig emellertid alltid, när man flyttar över uppgifter från domänverket till skogsvårdsstyrelserna, att det blir minst lika dyrt för staten. Jag vill som exempel nämna, hur det gick, när vi togo bort dimensionslagen för Västerbottens och Norrbottens kustland. Ett annat exempel kan jag taga från lappmarksskogarna. Skogsvårdsstyrelserna få lika stora utgifter för det ökade arbetet, som domänstyrelsen haft förut, och det blir i sista hand staten som får betala kostnaderna. Först få skogsvårdsstyrelserna anlita sina skogsvårdsavgifter och sedan får staten betala resten. I fråga om den anmärkning jag riktade mot den märkvärdiga konstruktionen av skogsvårdsstyrelsen svarade herr statsrådet med att påpeka, att detta komme icke att medföra något betungande av arbetet i skogsvårdsstyrelsen, men jag riktade mig icke mot detta utan mot det onormala systemet, att vissa personer fatta beslut, för vilket andra få bära ansvaret.

Herr Magnusson i Skövde tyckte, att det skulle vara orättvist, om de delägare, som nu finnas, skulle få en engångsersättning. Han menade naturligtvis ej det, utan att det vore orättvist, att de nuvarande delägarna skulle få en ersättning, som egentligen skulle tillkomma deras efterföljare i tredje och fjärde led.

Jag tror icke, att de nuvarande delägarna skulle ha anledning att beklaga sig, men om det är så, att herr Magnusson i Skövde måste vidtaga så drastiska åtgärder för att skydda efterkommandes rätt, finns det väl för påhittiga hjärnor möjlighet att ordna det så, att den ersättning, som tillfaller de nuvarande ägarna av en häradsallmänning, skall kunna reserveras för tredje och fjärde

led i framtiden alltså. Det är väl icke omöjligt, och det är detta, man absolut vill ha fram.

Herr statsrådet frågade, varifrån man skulle taga dessa 10 miljoner kronor, som skulle behövas i ersättningar. Jag vill svara, att det är klart, att om kommunerna skola övertaga dessa, finge de naturligtvis se till att pengar komme fram, och jag skulle tro, att det skulle bli en mycket god affär för kommunerna att skaffa dessa pengar som behövas för att ge delägarna i avlösning för den avkastning, som de förut haft. Jag tror icke, att detta skall kunna möta några särskilda svårigheter.

Så till sist frågade herr statsrådet: Vad finns det för skäl för att dessa skogar skulle vara offentlig egendom? Jag svarar då med denna fråga: Vad finns det för skäl för att dessa skogar skulle tillhöra ägarna av den i mantal satta jorden? Det har icke kunnat bevisas, att dessa ägare av den i mantal satta jorden behöva detta delägarskap för att driva sin näring, och ingen har kunnat bevisa, att det har varit av någon privatekonomisk betydelse för den stora massan av delägare. Man måste fråga, varför de skola ha det så. Jag säger, att om det icke finns skäl för enskild äganderätt till dessa naturtillgångar, som det anses vara ett allmänt intresse att behålla samlade under offentlig kontroll, då finns det väl skäl för att samhället äger dessa naturtillgångar, ty därmed erhöles den bästa kontroll, som kan tänkas, över att de användes på riktigt sätt. Man skall väl icke ha en egendom, som måste hållas i statens hand och under dess kontroll, i enskildas ägo, då det icke finns något skäl, varför de enskilda skulle ha den. Jag menar, att det snarare är motsidan, som skall bevisa, varför dessa innehavare av $\frac{1}{520}$ mantal och $\frac{1}{300}$ mantal och $\frac{1}{570}$ mantal skola sitta och vara formellt ägare till egendomar, som de praktiskt taget icke ha möjlighet att få någon intimare beröring med.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Olsson i Golvvasta: Herr talman! Av den motion, jag väckt i detta ärende, framgår med tydlighet, att jag ingenting har att invända mot propositionen utan att jag är fullkomligt enig med Kungl. Maj:t i vad det gäller själva kärnan i denna fråga. Jag skall icke gå in nämnvärt på själva äganderättsförhållandena och äganderättsproblemet beträffande här omdebatterade skogar. Men då det av en talare ställdes en direkt fråga: »Vad är det för skäl för att den i mantal satta jorden skall vara ägare till ifrågavarande häradsallmänningar?» må det tillåtas mig att göra en liten reflexion härtill. Av diskussionen har framgått, att den historiska utvecklingen, så vitt jag förstår, på flera punkter talar om att det är den i mantal satta jorden, som är ägare, ävenså av 1866 års förordning liksom den av 1894 framgår det tydligt, att riksdagen ansett, att den i mantal satta jorden varit ägare. Visserligen har kammarkollegium i ett den 27 maj 1921 dagtecknat yttrande haft en annan uppfattning, men däremot kan man med fullt skäl ställa lagrådets uttalande till propositionen, där det ju bland annat säges att »äganderätten till häradsallmänningarna under 1800-talet vunnit det erkännande inom lagstiftningen, som enligt lagrådets mening icke medgäve, att denna rätt ånyo sattes i fråga o. s. v.» Och sedan säger lagrådet, att »av samma skäl kunde rätten till delaktighet i häradsallmänning icke utan vederlag till nämnda jordägare utsträckas till alla inom häradet boende o. s. v.» Man frågar sig då: Vad är det för ytterligare skäl för att äganderätten bör behållas för den i mantal satta jorden? En talare påstod att det icke kunnat bevisas, att ägarna till den i mantal satta jorden behövde detta delägarskap för att driva sin näring, samt att det saknade privatekonomisk betydelse för den stora massan av delägare. Jag vill gentemot detta anföra, att för slättbygdens del, såsom också här tidigare påtalats, har stödet från en häradsall-

Ang. lag om
häradsall-
männingar.
(Forts.)

männing mycket stor betydelse, ty där det finns åtskilliga hemman, som icke ha annan skogstillgång än den delaktighet, som de ha i häradsallmänningarna och där utdelning i kontanter och utkröningen i natura är ett betydande stöd för själva jordbruket. Om riksdagen nu skulle gå den vägen, som socialdemokraterna här förorda, att man bör tillerkänna kommunerna eller eventuellt staten en rätt, som dessa egendomar haft från urminnes tider, och som även utgjort ett visst värde vid försäljning och köp av ifrågavarande egendomar, måste det väl ändå betraktas som ren konfiskation. Ägarna till den i mantal satta jorden betrakta detta som en rätt, de köpt sig, och som på detta sätt icke kan få fråntagas dem. Med det anförda anser jag det fullt klart ådagalagt, att äganderätten till häradsallmänningarna bör tillhöra den i mantal satta jorden.

Jag har egentligen icke ordat i den saken i min motion utan om själva handhavandet och tillsynen av allmänningarna. Jag anser, att på vissa punkter har Kungl. Maj:t varit något sträng, och detta gäller särskilt § 8, där Kungl. Maj:t föreslagit att: »Hos allmänningsstyrelsen skall såsom biträde vid förvaltning och handhavande vara anställd en person med högre skoglig utbildning.» Nu framgår det, såsom synes av utskottsutlåtandet, att jag till mer än hälften fått min motion bifallen. Jag har föreslagit och yrkat att »andra stycket i denna § måtte ändras därhän, att allmänningar av mindre storlek än 1,500 hektar helt undantoges från skyldigheten att anställa biträde med utbildning vid skogsinstitutet eller skogshögskolan samt att möjlighet medgäves för allmänningar av större areal att efter dispens befrias från sagda skyldighet». Utskottet har gått en medelväg och säger i sin motivering: »Tänkbart är, att även eljest personer, som ej erhållit högre skoglig utbildning men som förvärvat omfattande praktisk erfarenhet i skogsskötsel, äro lämpade att enligt nya lagen tjänstgöra såsom biträden vid allmänningarnas förvaltning. Med hänsyn härtill har utskottet ansett, att i den nya lagen möjlighet bör beredas att i särskilda fall anställa sådan person, som nyss sagts, för här avsett ändamål.» Då jag vunnit så mycket, skall jag icke yrka bifall till motionen utan gå med på utskottets förslag, då jag anser, att de förbättringar, som utskottet i detta fall föreslagit, kunna vara tillfyllest.

Anledningen till att jag väckt denna motion har givetvis varit, att jag befara-
rade, att kostnaderna för tillsynen av särskilt de mindre allmänningarna, som givetvis också ha mindre inkomster än de större, skulle komma att bliva alltför betungande. När utskottet sagt, att biträde, varom nu är fråga, kan förena annan tjänst, är detta också ytterligare ett skäl för mig att icke hålla på min motion. Utskottet säger på ett ställe längre ner: »Utskottet vill i detta sammanhang erinra, att enligt Kungl. Maj:ts förslag något hinder principiellt ej möter mot att biträde, varom nu är fråga, med sin befattning förenar annan tjänst eller anställning.» Detta är ju också en garanti för att kostnaderna för skogarnas tillsyn ej bli ekonomiskt alltför betungande. Med hänsyn härtill har jag ingenting emot att ansluta mig till utskottets förslag.

Sedan har jag på ett par andra punkter varit betänksam, nämligen beträffande §§ 30 och 31, där Kungl. Maj:t föreslagit, att därest allmänningsstyrelsen icke skulle foga sig efter den skogsplan, som blivit uppgjord av skogsvårdsstyrelsen, skulle man ha rätt att döma denna allmänningsstyrelse till vite, och vidare, att man t. o. m. skulle kunna vidtaga en så drastisk åtgärd som att ställa skogen under förvaltning av gode män. Det var vid första påseendet en sak, som jag ansåg vara väl stark och drastisk, men då jag vet, att mot skötseln av häradsallmänningarna i allmänhet icke har funnits anledning till något klander, så tror jag, att man knappast behöver befara, att skötseln här-
efter skall bli sämre än den varit tidigare. Man får väl hoppas, att denna förordnings 30 och 31 §§ endast komma att bli en sorts säkerhetsventil, eller §§ på papperet, och aldrig torde behöva tagas i anspråk. När jag har den uppfatt-

ningen, herr talman, skall jag icke på den punkten göra något yrkande i enlighet med motionen utan ber att såsom frågan nu ligger till kort och gott få yrka bifall till utskottets förslag.

*Ang. lag om
häradssall-
männingar.
(Forts.)*

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr förste vice talman, mina herrar! När jag läste i den kungl. propositionen, var det icke utan att jag blev litet betänksam, och det var särskilt beträffande två punkter. Jag har icke tillhört den del av jordbruksutskottet, som varit med i det sammansatta utskottet, men jag har i alla fall ansett, att jag bör säga några ord för att ange, vari min betänksamhet består. Först och främst är det klart, att riksdagen som sådan har makt och myndighet att i lag fastslå, vem som skall vara ägare till dessa allmänningar, och det sker väl även i dag, tänker jag. Förut hade det icke varit i lag fastslaget. Här har man talat om 1866 års skogsförordning, som innehöll bestämmelser om hur det skulle förfaras med avkastningen av dessa skogar, men därför att förordningen säger, huru det skall förfaras med avkastningen, har icke äganderettsfrågan lösts genom 1866 års förordning. Hade så varit förhållandet, hade det ju varit alldeles överflödigt att nu föreslå en lagstiftning. Jag vill nu säga, att när 1866 års förordning kom till, var det efter långt förarbete under mitten av 1850-talet. Det framkom ett förslag i frågan från en kommitté, som utarbetat detta, enligt vilket allmänning skulle delas upp lika på all i mantal satt jord efter oförmedlat mantal. Enligt den skogsvårdsförordning, som gällde förut, var det ju så, att det var de skoglösa hemmanen, som hade rätt att få från allmänningsskogarna, och de andra hemmanen hade ingen rätt att få något. Vid 1856 och 1858 års riksdagar kom frågan fram, och tre stånd, adel, präster och borgare, tillstyrkte detta förslag, men då var det bondeståndet, som icke ville vara med om detta utan i skrivelse till Kungl. Maj:t den 27 februari 1858 inlade en gensaga mot riksdagens beslut. Det ansåg, att det var de skoglösa hemmanen, som skulle ha rätt att få hugga på allmänningsskogarna, och icke andra hemman, som hade skogar. Nu har skogsvårdsförordningen gått i den riktningen ända sedan 1734, då det i 1734 års lag inlagts den bestämmelsen, att den, som ville hugga timmer, ved, stör eller gärdsel på häradssallmanningen, skulle göra anmälan därom på tinget och det var då tinget, som skulle pröva, om det förelåg ett behov. Hade hemmanet egen skog, var det ju klart, att icke något behov förelåg. Uppfattningarna ha alltså växlat något, kan man säga. Enligt 1866 års skogsvårdslag skulle de ha lika del av avkastningen. Så hade det icke varit förut, och detta var alltså det första steget, som man tog.

Vad som emellertid här förvånat mig är, att Kungl. Maj:t vid framläggandet av sitt förslag haft så litet stöd från myndigheterna som i detta fall. Kammarkollegium hade också den uppfattning, som jag uttalade beträffande 1866 års skogsvårdsförordning, då det säger att »dispositionsrätten över häradssallmanningarna hade av ålder reglerats och reglerades alltjämt uteslutande genom positiva lagbestämmelser. För en förfoganderätt över dessa allmänningsskogar, som skulle härflyta såsom en rättsverkan av äganderätten i och för sig, gäves följaktligen intet som helst utrymme. Kollegium föreställde sig, att någon ändring härutinnan icke borde genom en eventuell blivande lagstiftning ifrågasättas.» Vad grundar sig då Kungl. Maj:ts proposition på för sakkunniga? Jo, dels på de sakkunniga, som under senare tid arbetat och sysslat med hela denna fråga, men det är kanske mest på uttalandet från Sveriges häradssallmänningsförbund, som hade en särskild kommitté, som arbetade, och som också uppsatt ett utkast till lag, däri 2 § har ungefär samma innehåll som i den kungl. propositionen. Det fastslås här i lagen: »Häradssallmanning tillhör allmänningslagen, vilket, där ej för särskilda fall blivit annorlunda bestämt, består av dem, som i häradet äga i mantal satt jord, medan allmän-

Ang. lag om
häradsall-
männingar.
(Forts.)

ningslagens medlemmar inbördes bestämmes delaktigheten i allmänninglaget efter oförmedlade hemmantalet.»

Jag har icke blivit övertygad om att man kan åberopa 1866 års skogsordning såsom stöd för att det skall vara äganderätt, därför att man fått avkastningen. Herr statsrådet sade, att detta hade varat ända sedan 1800-talet. Det är alldeles sant, men under 1700-talet och i början av 1800-talet hade man dock rätt att taga ifrån allmänningarna deras jord. Det stadgades nämligen i 1734 års skogsordning, att för den händelse det behövdes till hjälp för bergsbruk eller annat, så kunde man taga ifrån allmänningarna. Den tiden ansåg sig staten alltså kunna taga hur mycket som helst från allmänningarna. I 1 § av den nu föreliggande lagen står, att »med häradsallmänning förstås i denna lag av ålder bestående häradsallmänning». Hur långt skall man då räkna tillbaka denna ålder? Jag skulle vilja fråga herr statsrådet, om man kan räkna åldern tillbaka före den 7 maj 1802, då det från vissa härader i norra Södermänland togs 1,533 tunnland. Från ett så litet härad som Daga härad togs vid ett tillfälle över 2,000 tunnland.

Sedan kommer här i 2 § sista momentet en bestämmelse, som säger, att om det förut har tagits från allmänningarna och om detta är fastställt genom urminnes hävd, dom eller särskild av Konungen meddelad föreskrift eller på annat lagligt sätt annorledes än ovan sägs, så skall det vara undantaget. Allmänningens delägare kunna sålunda icke göra anspråk på sådant, som på detta sätt tagits från allmänningarna. Trots alltså vad som står i första paragrafen om vad som skall förstås med häradsallmänning, nämligen »av ålder bestående häradsallmänning», så finns det ingen möjlighet för häradet att återvinna det, som av ålder var häradsallmänning före 1802, och följaktligen har man här, tänker jag, löst den fråga, som kammarkollegium hållit på med att utreda, sedan jag väckte min motion för tio år sedan och riksdagen i anledning därav beslöt, att detta skulle återgå till kronan. Det är ju ett mycket enkelt sätt att slå två flugor i en smäll, och jag tror, att man kan säga, att man har lyckats rätt så bra med det.

Jag har också haft en annan betänklighet, som gäller organisationen. Herr Sköld har redan påpekat det märkliga uti, att när det är fråga om fastställande av hushållningsplaner, anser man icke, att den skogligt utbildade personal, som finns i skogsvårdsstyrelsen, är tillräcklig, utan styrelsen skall då förstärkas med ytterligare en skogligt utbildad person, som skall förordnas av Kungl. Maj:t. Denne har enligt motiveringen till propositionen en slags veto-rätt i så måtto, att om skogsvårdsstyrelsen icke följer hans förslag, så skall han göra anmälan om detta förhållande till Kungl. Maj:t, och då skall Kungl. Maj:t fatta beslut. Enligt lagtexten skall denna person också, då lika meningar göra sig gällande i skogsvårdsstyrelsen, ha utslagsröst. För fullgörandet av sitt uppdrag skall han erhålla ersättning ur skogsvårdskassan efter grunder, som bestämmas av Konungen.

Man har ju talat så mycket om att skogsvårdsstyrelserna äro något nära nog idealiskt, och man har velat föra över lappmarkslagen till skogsvårdsstyrelserna. Dessa styrelser skola uppgöra planer för enskilda, men när det gäller dessa allmänningar, duga de icke längre. För min del kan jag icke finna annat än att man här har vidtagit en överflödsåtgärd. Om nu detta, som naturligtvis blir fallet, kommer att gå till skogsvårdsstyrelserna, så tycker jag, att man har använt större våld än nöden kräver. Enligt mitt förmenande hade man gott kunnat överlämna till skogsvårdsstyrelserna att godkänna dessa planer, utan att man behövt tillföra dem denna förstärkning, och hade man varit tveksam, kunde man ha underställt planerna Kungl. Maj:ts prövning, innan de blivit fastställda. Det kommer naturligtvis nu att bli slitningar och tvistigheter, då det till skogsvårdsstyrelserna kommer en eller annan herre för att

diktera besluten, då man naturligtvis i skogsvårdstyrelsen anser sig äga lika stor sakkunskap på området som denne.

Jag skall icke fördjupa mig uti, hur det skall förfaras angående allmänningen. Jag har den uppfattningen, att det kunde gott ha fortsatt på samma sätt som hittills. Jag har aldrig hört, att man haft några anmärkningar att göra mot domänstyrelsen från allmänningsdelägarnas sida. Åtminstone har detta icke varit fallet i de två allmänningar, där jag varit delägare. Vi ha haft en bra stor frihet, och de, som haft skogligt utbildad personal, ha haft ännu större frihet. Säkert är emellertid, att det nya systemet kommer icke att bli billigare för delägarna, utan det kommer att medföra större kostnader. Därom kan man vara övertygad. Här skall nu i varje allmänning tillsättas en skogligt utbildad person. Flera kunna slå sig tillsammans, men det blir i alla fall betungande. Förut har man i ett härad icke behövt ha mera än en överskogvaktare och för övrigt har man haft skogvaktare. Nu skall man anställa en jägmästar- eller forstmästarutbildad person i stället för överskogvaktaren, och denne kommer säkert icke att nöja sig med samma lön som överskogvaktaren, som haft ungefär detsamma som en kronojägare i domänstyrelsen. För domänstyrelsens besvär har man icke behövt ha några utgifter, utan de ha vilat på staten. Följaktligen tror jag icke, att man på detta sätt får till stånd någon vidare förbättring.

Jag har emellertid här begärt ordet närmast för att protestera emot, när man från alla håll, även från utskottet, säger, att 1866 års skogsordning skulle innebära detsamma som äganderätt. Det var i själva verket endast en förordning, som reglerade avkastningen, men som icke fastslog, var äganderätten skulle ligga. Det är först nu, som detta göres. Jag för min del har den uppfattningen, som jag redan uttalat, att det kunde gott ha fortsatt på samma sätt som under den gångna tiden, ty något särskilt behov av en ändring föreligger icke.

Jag ber, herr talman, att få biträda avslagsyrkandet.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Endast ett par ord med anledning av de repliker, som herr Sköld nyss fällde under debatten.

Den omständigheten, att det hade påpekats såväl från min sida som av herr statsrådet, att jordägarna och häradet i viss mån tidigare hade sammanfallit, och att sålunda häradets äganderätt sammanföll med jordägarnas, tog herr Sköld till anledning för att säga, att då skulle man på samma grund kunna göra gällande, att man borde kunna tillämpa samma betraktelsesätt på de prästgårdar, som funnos i de församlingar, där det icke funnits annat än jordägare. Nu ha vi ju hänvisat till den rättsutveckling, som i detta fall har ägt rum. Beträffande häradssällmanningarna har ju rättsutvecklingen gått därhän, att man har ansett, att det var jordägarna och den i mantal satta jorden, som var delägare. Det är sålunda en rättsutveckling, som är alldeles motsatt den av honom ifrågasatta beträffande prästgårdarna, varför jag icke tror, att herr Sköld har rättighet att därvidlag draga den parallell, som han gjorde.

Sedan var herr Sköld inne på frågan om avstyckningar, som han sade, och rättsförhållandena i samband därmed. Jag förmodar, att herr Sköld därvidlag gjorde sig skyldig till en felsägning. Han menade väl avsöndringarna, vilka jordtekniskt sett äro ett annat begrepp än avstyckningar. Man kan naturligtvis göra gällande, att då dessa avsöndringar på sin tid sluppo de offentligträttsliga förpliktelser, som påvilade hemmanet, men samtidigt icke fingo del i de förmåner, som hemmanet hade, så skulle, då dessa förmåner nu ha bortfallit, avsöndringarna ha rätt att återfå delaktighet i häradssällmanningarna. Det finns ju visst skäl för detta, men herr Sköld vet lika väl som jag, att avsöndringarna såsom regel bestå av mycket små jordlotter. I regel

Ang. lag om
häradsall-
männingar.
(Forts.)

är det ju rena byggnadstomter och dylikt, som ha avskötsrats, och därför har man ansett, att det föreligger intet skäl att nu inblanda dessa i delaktigheten.

Sedan sade herr Sköld, att jag hade påvisat det orättvisa uti, att jordägaren genom en inlösnings av mantalens äganderätt till häradsallmänningarna skulle få en engångsersättning, som han skulle kunna begagna sig utav, och herr Sköld tillade, att det kan väl någon klyftig hjärna hitta på någon utväg, varigenom denna ersättning kan fördelas på tredje eller fjärde led. Jag får emellertid säga herr Sköld, att det är icke undertecknad eller någon, som tillhör utskotts-majoriteten, som har funnit på detta med en sådan inlösnings, och sålunda blir det väl närmast herr Skölds och reservanternas klyftiga hjärnor, som få finna ut det sätt, varigenom denna inlösningssumma skulle kunna fördelas på tredje eller fjärde led.

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet **von Stockenström**: Herr talman! Endast ett par ord.

Herr Sköld erinrade om att vid den uppdelning av häradsallmänningarna, som ägde rum med stöd av 1824 års cirkulär, blev viss ränta utsatt att utgå. Det är riktigt, att så var fallet, men jag vill dock erinra om, att denna ränta var mycket liten och väsentligt lägre än vad som åsattes vid vanliga skatteköp. Redan detta torde bevisa, att uppdelningen icke betraktades såsom ett köp, utan att det var en ränta av annan karaktär och som sagt väsentligt mindre. För öfrigt har ju denna ränta blivit helt avskriven i samband med grundskatternas avskrivande.

Sedan ett ord i anledning av herr Johanssons i Uppmälby anförande. Herr Johansson undrade, vad som avsågs med detta uttryck: »av ålder bestående häradsallmänning». Ja, jag vill säga, att man med denna 1 § har åsyftat just de 55 häradsallmänningar, som nu finnas. Det har uttryckligen angivits i motiveringen, att det just är dessa 55 nu bestående häradsallmänningar, som man avser.

Vad sedan angår den utredning, som pågår rörande vissa allmänna skogar, som äro upplättna för bergshanteringens understödjande, vill jag endast, med anledning av vad herr Johansson i Uppmälby yttrade, säga det, att de rättsfrågor, som kunna uppstå vid verkställandet av den särskilda utredningen, bli ingalunda lösta genom denna lag, ty det är rättsfrågor, som ligga vid sidan av denna och som tarva sin särskilda prövning och särskilda lösning.

Herr **Sköld**: Herr talman! Herr statsrådet påpekade, att den höjning av grundräntan, som förekom i samband med uppdelning av häradsallmänningar, var mindre än den ränta, som förekom i samband med skatteköp. Det är ju riktigt, men man skall här observera, att om man driver den tesen, att häradsallmänningarna tillhörde den i mantal satta jorden, så skulle ju icke uppkomma någon förändring däri, att det skedde en utskiftning. Följaktligen skulle det ju icke bli någon förhöjd grundränta alls, eftersom man ju, om den teori, som herr statsrådet här framfört, vore riktig, får antaga, att rätten till häradsallmänningarna redan kommit i betraktande vid räntans fastställande förut.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på godkännande av förevarande paragraf, dels ock på bifall till den vid utskottets utlåtande i ärendet fogade, av herr Linder m. fl. vidkommande utskottets hemställan i dess helhet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Sköld begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner 1 § i sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets förevarande förslag till lag om häradsallmänningar, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren bifallit den vid utskottets utlåtande i ärendet fogade, av herr Linder m. fl. vidkommande utskottets hemställan i dess helhet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren godkänt förevarande paragraf.

2—9 §§; överskriften till 1—9 §§; 10—32 §§ med tillhörande överskrifter; 33 §.

Godkändes.

34 § skulle enligt utskottets med propositionen överensstämmande förslag lyda sålunda:

34 §.

1 mom. Häradsallmännings ordinarie avkastning skall i första rummet användas till gäldande av kostnader, som äro nödiga för allmänningens behöriga vård och förvaltning, däri inbegripet kostnader för upprättande eller ändring av hushållningsplan. Därefter må sådan avkastning användas till bestridande av utgifter, som, utan att vara av nyssangiven beskaffenhet, dock äro ägnade att befrämja en god hushållning med allmänningen, eller till inköp av mark för allmänningens utvidgning eller till utdelning åt allmänningens samtliga delägare efter deras delaktighet i allmänningen.

För ändamål, som i första stycket sägs, må fondering av ordinarie avkastning äga rum, där denna ej erfordras för gäldande av nödiga kostnader för allmänningens behöriga vård och förvaltning.

2 mom. Extra avkastning från häradsallmänning skall användas eller fonderas för verkställande av sådana grundförbättringar å allmänningen, som äro ägnade att öka skogsproduktionen å denna, eller för inköp av mark för allmänningens utvidgning eller för annat dylikt ändamål. På framställning av allmänningsstyrelsen äge dock länsstyrelsen efter hörande av skogsvårdsstyrelsen medgiva, att dylik avkastning må användas eller fonderas för utdelning till samtliga delägare efter deras delaktighet i allmänningen, där detta finnes nödigt för beredande åt delägarna av en i möjligaste mån jämn inkomst från allmänningen.

Uti sin ovanberörda vid denna paragraf avgivna reservation hade herr Linder m. fl. föreslagit, att densamma skulle erhålla följande lydelse:

34 §.

1 mom. Häradsallmännings ordinarie avkastning — — — allmänningens utvidgning eller till främjande av jordbruk eller skogsvård inom de kommuner, där fastigheter äro belägna, med vilka rätt till delaktighet i allmänningen är förenad, eller till utdelning åt allmänningens samtliga delägare efter deras delaktighet i allmänningen eller ock fördelas mellan sagda kommuner i förhållande till det delaktighetstal, som beträffande varje kommun sammanlagt tillkommer de inom denna belägna fastigheterna av nyssangiven beskaffenhet.

För ändamål, som — — — vård och förvaltning.

Ang. lag om
häradsall-
männingar.
(Forts.)

2 mom. — — —

Sedan paragrafen föredragits, yttrade:

Herr Sköld: Herr talman! I första momentet av denna paragraf beskrives, på vilket sätt delägare i häradsallmänning få rätt att disponera över den ordinarie avkastningen. Enligt detta moment får denna avkastning icke användas till andra ting än 1) omkostnader för vård om allmänningen, 2) inköp av mark till allmänningen eller andra utgifter, som kunna befordra skogsvården på allmänningen, samt 3) utdelning åt delägarna.

För mig synes det ganska onödigt, att man skall på detta mycket strama sätt begränsa delägarnas rättighet att disponera över avkastningen. Såsom jag redan i den föregående debatten har påpekat, är det ju i många allmänningar så, att utdelningen på var och en ofta blir synnerligen ringa, så ringa, att den har en mycket liten betydelse för den enskilde delägaren. Man kan därför tänka sig, att i vissa fall uppstår hos delägarna önskemål att kunna använda beloppet ur allmänningens kassa för andra ändamål, såsom till exempel för att ge anslag för att i allmänhet befrämja skogsvården eller jordbruket inom häradet eller anslag till rent kommunala ändamål i syfte att nedbringa de kommunala skatterna. Jag vill fästa uppmärksamheten på, att i vissa reglementen för besparingssskogarna och allmänningsskogarna i Norrland förekommer stadgande, att allmänningens delägare hava rätt att på detta sätt anslå medel. Det förefaller mig därför icke finnas anledning att förhindra en sådan disposition av avkastningen. Nu kan man visserligen säga — och det kommer väl att anföras — att, om det skulle vara så, att man icke tycker det vara lönt att utdela avkastningen på delägarna, man kan fondera den och köpa skog för den. Men det kan icke vara meningen, att en häradsallmänning småningom skall få lov att köpa upp all skog inom ett härad. Det måste finnas en gräns för det. Det kan icke vara ett allmänt intresse, att denna antikverade form för skogsinnehav skall få sväva ut.

Alltså, reservationen vid denna paragraf innebär blott, att det skall stå i allmänningdelägarnas fria val att få använda viss del av den ordinarie avkastningen till andra ändamål än dem, som nu föreslagits, nämligen åtgärder till främjande av jordbruket eller skogsvården inom häradet eller kommunala ändamål i de kommuner, som innefattas i häradet.

Herr förste vice talman! Jag tillåter mig yrka bifall till den av herr Linder med flera avgivna reservationen.

Herr Magnusson i Skövde: Herr förste vice talman! Jag hade icke tänkt att göra den invändning, som herr Sköld försökte att rent preventivt bemöta. Jag hade tänkt säga, att man kan fondera avkastningen från små allmänningar, där den är så liten, att det icke lönar sig att dela ut den, för att sedermera köpa skog.

Men jag hade tänkt säga vad jag nu kommer att säga, att det bör vara möjligt att fondera avkastningen och dela ut den på en gång, när den nått sådan storlek, att den blir av betydelse för delägarna. Det är en form, som kan väljas, och en form, som man bör välja.

För övrigt, om avkastningen är så ringa, som herr Sköld nämnde, vad skulle det då komma att hava för betydelse att utdela eller anslå den till kommunerna för att nedbringa deras skattetryck? Det komme i det fallet icke att hava någon som helst betydelse för nedbringandet av deras skatter.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Efter av herr förste vice talmannen givna propositioner å de under överläggningen förekomna yrkandena godkändes paragrafen i den av utskottet föreslagna lydelsen.

35—39 §§; överskriften till 33—39 §§; återstående delar av lagförslaget.
Godkändes.

Ang. lag om
häradsall-
männingar.
(Forts.)

Utskottets hemställan i punkten A) förklarades vara besvarad genom kam-
marens beslut i fråga om lagförslaget.

Punkten B).

Utskottets hemställan bifölls.

§ 4.

Vid nu skedd föredragning av sammansatta andra lag- och jordbruksutskot-
tets utlåtande, nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till
lag om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. i skogsvårdslagen den 15 juni 1923 (nr
212) biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 5.

Å föredragningslistan var härefter uppfört sammansatta andra lag- och jord-
bruksutskottets utlåtande, nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med
förslag till förordning om upphörande av kronans rätt till storverksträd och
ekar å häradsallmänningar.

Ang.
förordning om
upphörande
av kronans
rätt till stor-
verksträd och
ekar å härads-
allmänningar.

Genom en den 18 december 1931 dagtecknad proposition, nr 12, som hän-
visats till jordbruksutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propo-
sitionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden, föresla-
git riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om upp-
hörande av kronans rätt till storverksträd och ekar å häradsallmänningar.

Enligt överenskommelse mellan andra lagutskottet och jordbruksutskottet
hade förevarande proposition hänskjutits till behandling i sammansatt andra
lag- och jordbruksutskott.

Utskottet hemställde, att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas.

Uti en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *Linder, Magnusson* i
Kalmar, *Hage, Sköld, Norman* och *Andersson* i Tungelsta hemställt, att före-
varande proposition måtte av riksdagen avslås.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **Sköld**: Herr förste vice talman! Av ålder har kronan haft rätt
till ekar och storverksträd på häradsallmänningar. Denna rätt har av kronan
utnyttjats under den gångna tiden och ännu in i det sista. Denna rätt har allt-
så från kronans sida hävdats. Enligt en preliminär uppskattning finnes det
för närvarande dylika träd på häradsallmänningarna till ett värde av unge-
fär 63,000 kronor. Nu har Kungl. Maj:t föreslagit, att riksdagen skulle med-
giva, att denna rätt efterskänkes, först och främst alltså värdet av dessa
63,000 kronor, vartill det nuvarande beståndet uppskattats, men dessutom
rätten för all framtid.

För min del håller jag före, att denna kronans rätt bör avvecklas, och att
det enligt mitt sätt att se icke finnes någon anledning att för framtiden hävda
denna rätt. Men däremot kan jag för min del icke gå med på, att kronan skulle
nu utan ersättning avstå de träd, som ännu stå kvar på häradsallmänningarna
och som äro kronans egendom. Det kan ju finnas så mycket mindre anledning

Ang.
förordning om
upphörande
av kronans
rätt till stor-
verksträd och
ekar å härads-
allmänningar.
(Forts.)

för staten att avstå dessa värden, som ju, genom kammarens nyss fattade beslut, man till enskilda jordägare givit en present av, som statsrådet nyss uttalade, något tiotal miljoner kronors värde. Genom det nyss fattade beslutet hava alltså delägarna fått en ny rätt och en mycket stor förmögenhet sig tillskiftad. Det kan under sådana omständigheter icke finnas någon anledning, att dessa delägare dessutom skulle hava till skänks de kronans träd, som stå på häradsallmänningarna.

Nu har man uppskattat, att det skulle kosta 4,000 kronor att göra en definitiv utredning om förekomsten av dessa träd på häradsallmänningarna. Från utskottets sida har man tyckt, att dessa 4,000 kronor äro ett mycket stort belopp men att de 63,000 kronorna äro ett mycket litet belopp. Staten bör icke giva ut 4,000 kronor för att komma i besittning av 63,000 kronor. Jag för min del hävdar en rakt motsatt mening.

Nu säges visserligen från utskottets sida, att värderingen skett på en tid, då virkesvärdet var högre än nu. Men därtill vill jag genmäla, att det väsentliga i dessa träd är storverksträden, alltså träd av synnerligen ovanliga dimensioner. Det har från sakkunnigt håll vitsordats, att det icke inträffat något prisfall på detta slags virke och att det troligen icke heller kommer att inträffa. Därför tror jag, att det uppskattade värdet kan man något så när hålla sig till.

Jag tillåter mig på grund av vad jag anfört att hemställa om avslag på förevarande proposition. Ett sådant avslag bör medföra, att från regeringens sida åtgärder vidtagas för att definitivt utreda, hur det förhåller sig med denna rätt, och framlägga till riksdagen ett förslag, som skall gå ut på, att häradsallmänningarna skola få rätt att mot ersättning avlösa denna rätt till storverksträd och ekar som kronan har.

Jag tillåter mig med detta, herr förste vice talman, att yrka bifall till den vid detta utlåtande fogade reservationen av herr Linder med flera.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Den rätt, som kronan har haft i avseende å dessa träd, ekar och storverksträd, har icke varit av alldeles samma slag som annan äganderätt. Emellertid kunna skäl förefinnas — det sade jag redan i utskottet — för den mening, som herr Sköld företräder, så till vida, att man kan obestriddligen tillerkänna kronan rätt till dessa träd. Men det är en annan fråga att bedöma, huruvida det lönar sig för kronan att tillvarataga den rätten. Närmast har jag den uppfattningen, att det blir en affär, som icke kommer att tillföra kronan förtjänster men väl blir till åtskilligt hinder för häradsallmänningarna. Det är närmast herr statsrådets sak att svara på den anmärkning, som herr Sköld här gjorde, att riksdagen nu skulle komma att giva de enskilda jordägarna en present på några tiotal miljoner kronor. Men jag ber att i viss mån för de enskilda jordbrukarnas räkning få säga, att de kunna icke betrakta det som en skänk på några tiotal miljoner kronor utan endast så, att genom riksdagens beslut tryggats den rätt, som dessa jordägare ovillkorligen hava.

Beträffande frågan om dessa ekars och storverksträds värde får man komma ihåg, att detta värde ligger icke samtidigt på ett ställe och i en klump, utan det ligger spritt här och där i allmänningarna runt om i landet. Det är uppenbart, att om värdet finnes teoretiskt, kan det spillas bort, om man skall samla ihop dessa träd. Man får icke beräkna det efter de intäkter, som man fick i Södra Möre vid den avverkning, som skedde åren 1915—1919, då ekskogen var en synnerligen eftersökt vara, som betalades mycket högt, mycket högre än vad nu skulle vara möjligt. Det lär knappast vara något tvivel om, att om kronan skulle inom något så när närliggande tid plocka till sig dessa ekar och storverksträd, som äro spridda över allmänningarna, skulle det visa sig, att den

behållning, som uppstode, bleve ingen, kanske till och med, att det i vissa fall kunde kosta kronan utgifter utöver vad den finge in. Det är anledningen till att jag av rent praktiska skäl ansett mig böra gå med på den anordning, som här föreslagits.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet **von Stockenström**: Herr talman! I anledning av den förste ärade talarens anförande vill jag säga, att jag förstår icke vad han menade med att det beslut, kammaren nyss fattat, skulle innebära, att ägarna till i mantal satt jord skulle hava fått en present. Ja, jag vet icke av vem det skulle vara. Herr Sköld och jag äro överens om, att allmänningarna icke äro av krononatur, de äro icke statens egendom. Hava delägarna på något sätt fått en present, så har det väl varit av dem själva. Jag kan icke förstå annat. Det är ju så, som förut understrukits av herr Magnusson i Skövde, att det endast är den rättsuppfattning, som tidigare varit gällande, som kommit till uttryck i den lagstiftning, som nyss voterats.

Vad angår den här föreliggande frågan vill jag framhålla, att den alldeles övervägande delen av ifrågakvarnande träd utgöres av storverksträd, masteträd och mastespiror. För att betraktas som sådana måste träden hava en viss längd samt hålla vissa ganska grova dimensioner. Vid den uppskattning, som gjordes häromåret, värderade man dessa träd till omkring 57,000 kronor och ekarna till endast ungefär 5,000 kronor. Emellertid är det anmärkningsvärt, att kronan icke alls på senare tid tillgodogjort sig dessa storverksträd. Särskilt under krisåren, då eken var rätt dyr, avverkades en del ek. Och även på senare tid har i någon, ehuru liten, utsträckning förekommit avverkning av ek för kronans räkning. Men storverksträden har kronan icke tillgodogjort sig. Det finnes en tabell på sidan 9 i utskottsutlåtandet. Därav framgår, att från 1915 till 1930 har endast avverkats 11 kubikmeter storverksträd för kronans räkning, sålunda praktiskt taget ingenting.

Jag vill också framhålla, att det icke är lätt att konstatera, vad som är storverksträd. För att vara på den säkra sidan måste man mäta träden på avsevärd höjd över marken. Det går icke för sig att fälla omkull dessa träd i förhoppning, att det skall vara storverksträd. Ty om det visar sig, att de icke hålla måttet, har kronan ingen rätt till dem utan tvärtom gjort en viss åverkan på skogen.

Sedan vill jag också erinra därom, att redan nu står det ju allmäningsstyrelsen och delägarna fritt att avverka dessa tallar, innan de uppnå de föreskrivna dimensionerna. De kunna vänta tills strax innan träden nått dessa avsevärda mått och avverka dem då. Det gör, att för framtiden kan det hända, att det icke finnes några storverksträd alls. Jag vill därför verkligen ifrågasätta, om kronan har anledning att göra anspråk på dessa tallar, som äro utvuxna till dessa dimensioner. Denna rätt, som kronan tills nu har haft, grundar sig på, att kronan tidigare hade behov av ekskog och masteträd för flottans och sjöförsvarets behov. Om vi gå tillbaka ett eller ett par hundra år i tiden, hade kronan behov av dessa skogsprodukter, vilket icke nu är fallet. Vi hava här en gammal kvarleva, en relik från svunnen tid, som jag anser, att man icke har anledning bevara. Det ansåg herr Sköld icke heller, utan han ansåg, att den borde avlösas. Då uppstår frågan, om det är skäl att låta häradsallmänningarna lösa in dessa träd eller icke. Jag vill understryka, att beträffande storverksträden, som äro den övervägande delen, möta svårigheter att bedöma, vilka träd som äro storverksträd. Man får leta igenom skogarna och företaga rätt besvärliga mätningar för att konstatera, huruvida det finnes träd, som nått dessa mått över marken. Den uppskattningen blir rätt dyrbar. Jag tror icke heller, att man skulle få ut de värden, vartill träden tidigare upp-

*Ang.
förordning om
upphörande
av kronans
rätt till stor-
verksträd och
ekar å härads-
allmänningar.*

(Forts.)

*Ang.
förrordning om
upphörande
av kronans
rätt till stor-
verksträd och
ekar å härads-
allmänningar.*

(Forts.)

skattats. Det är nog så, att marknaden för just dessa grova dimensioner, maste-träd och mastespiror, är mycket begränsad genom att man nu till stor del använder annat material i stället för trä. Jag vet också, att visserligen ligga priserna på dessa skogsprodukter högre än på vissa andra sortiment såsom såg-timmer. Men även dessa hava — jag vet det bestämt — drabbats av ett ganska betydande prisfall den senaste tiden.

Sedan vill jag säga, att genom en förordning 1875 avstod kronan helt och hållet utan vederlag sin rätt till storverksträd och ekar på skattejord, där kronan förut haft denna rätt. Det förefaller mig konsekvent och riktigt, då det icke gäller större värden, att kronan förfar på samma sätt och avstår från denna rätt även här. Jag tror, att man därmed vinner reda och klarhet i de skogliga förhållandena.

Herr Sköld: Herr talman! Herr statsrådet tyckte, att det var litet underligt, om jordägarna fått en present, eftersom riksdagen, som representerar staten, icke haft något att skänka bort. Jag ber att på den repliken få svara: så mycket värre.

Vad sedan själva sakfrågan beträffar, skall jag icke upprepa, vad jag förut sagt. Jag anser, att den ifrågavarande rätten bör avlösas men att det icke kan finnas skäl, att de träd, som nu stå på häradsallmänningarna och äro kronans egendom, skola tillfalla allmänningarna utan någon ersättning. Här talade herr Magnusson i Skövde om att dessa träd stodo så spridda, att man därför icke kunde få ut värdet. Beräkningen av värdet har emellertid skett med hänsyn till trädens nuvarande förekomst, och träden hava icke flyttats sedan den gången, utredningen gjordes. Herr statsrådet förklarade, att det vore så besvärligt att mäta träden, därför att man fick klättra så högt. Det har beräknats kosta 4,000 kronor, och beräkningarna hava gjorts med hänsyn till att man skall klättra upp så högt.

Jag kan icke finna, att det ligger något så särskilt berättigat i de anmärkningar, som riktats mot det av mig framlagda förslaget. Det har från skogs-sakkunnigt håll för mig förklarats, att dessa dimensioner äro eftersökta och betinga ett högt pris. Det är möjligt, att man icke kan i marknaden vräka ut denna kvantitet på en gång, men med den förutsättning, som ingår i mitt förslag, nämligen att häradsallmänningarna skulle betala ersättning för rätten, följer, att det blir allmänningarna som få taga hand om avverkningen och försäljningen, och de kunna välja den lämpligaste tidpunkten. Jag kan icke finna, att i ett fall som detta, där det även både från herr statsrådets och herr Magnussons i Skövde sida har medgivits, att det åtminstone kan angivas skäl för den ståndpunkt, som vi här intagit, d. v. s. att häradsallmänningarna vore en offentlig egendom — jag kan icke finna, säger jag, att man då skulle dessutom efterskänka en alldeles odisputabel kronans rätt, som är av ett så pass högt värde, som det här är fråga om. Det kan icke vara rimligt.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Sköld, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller sammansatta andra lag- och jordbruks-utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

*Ang.
förorådning om
upphörande
av kronans
rätt till stor-
verksträd och
ekar å härads-
allmänningar.
(Forts.)*

§ 6.

Vidare upptogs till behandling statsutskottets utlåtande, nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av större möjlighet för skoldistrikt att vid minskning av antalet barn indraga skolor eller skolavdelningar m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

*Ang. större
möjlighet för
skoldistrikt
att i visst
fall indraga
skolor m. m.*

I en till riksdagen avlåten, den 5 februari 1932 dagtecknad proposition, nr 77, vilken hänvisats till statsutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit, att riksdagen måtte

dels förklara sig icke hava något att erinra mot att för beredande av större möjlighet för skoldistrikt att vid minskning av barnantalet indraga skolor eller skolavdelningar ändringar vidtoges i folkskolestadgan och stadgan angående folkundervisningen i Stockholm i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen i statsrådsprotokollet tillstyrkt,

dels godkänna vissa ändringar i grunderna för utgående av statsbidrag till lärare vid folkskolor och småskolor,

dels ock anvisa vissa anslag till folkskoleväsendet.

I samband härmed hade utskottet till behandling upptagit åtskilliga i kamrarna väckta motioner, bland dem nr 435 i andra kammaren av herr *Olsson* i Berg m. fl., i vilken motion föreslagits, att riksdagen vid behandlingen av förevarande proposition icke måtte giva sin anslutning till propositionens uttalande om inrättande av nya särskilda mellaninstanser för folkskoleväsendet.

Utskottet hemställde,

dels att riksdagen måtte i anledning av förevarande proposition och de i ämnet väckta motionerna fatta vissa i punkterna I—IX av utskottets hemställan förordade beslut,

dels ock i punkten X, att riksdagen måtte besluta, att motionen II: 435 måtte anses besvarad genom vad utskottet anfört.

I en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *Widell*, *Bergqvist*, andre vice talmannen *Nilsson*, *Johan Bernhard Johansson*, *Ernfors*, *Ströndlund*, *Olsson* i Blädinge, *Holmgren*, *Lindskog* och *Järte* förklarat sig anse, att utskottets motivering, vilken reservanterna i övrigt biträdde, bort i avseende å den i punkten X berörda frågan hava annan i reservationen angiven lydelse.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde

Herr Lindskog: Herr talman! Såsom framgår av föreliggande utskottsutlåtande, har statsutskottet varit fullständigt enigt med undantag för en enda punkt i motiveringen, där det föreligger en reservation, till vilken även jag anslutit mig, en reservation som i sak går ut på bifall till herr Olssons i Berg

Andra kammarens protokoll 1932. Nr 35.

Ang. större
möjlighet för
skoldistrikt
att i visst
fall indraga
skolor m. m.

(Forts.)

motion. Låt vara, att utskottsutlåtandet, om jag får säga, av hövlighetsskäl mot regeringen formulerats så matt, som skett, så att man uttalat en tvekan, är dock meningen den, att man velat taga avstånd från de åtgärder, som Kungl. Maj:t här förbereder.

Det gäller här, som kammaren känner till, inrättandet av en mellaninstans vid folkskoleväsendet. För vår del ha vi reserverat i likhet med motionärerna ansett, att inrättandet av dessa nya ämbeten särskilt under de allvarliga tider, som nu råda, är onödigt och överflödigt. Propositionen har ju helt och hållet gått ut på att man skulle söka i möjligaste mån rationalisera folkskoleväsendet och därmed också genomföra ett visst förbilligande. I det hänseendet är propositionen all tack värd. Andra avdelningen i statsutskottet har varit fullkomligt enig om den uppfattningen, att man nog kanske i verkligheten ännu så länge icke vinner så mycket på den väg, som man här tänkt sig. Det är mycket stora svårigheter. Avdelningen har framför allt icke velat ge sig in på den i en motion föreslagna utvägen att göra det extra lönetillägget beroende på att lärarna underkasta sig tvångsförflyttning. Vi ansågo, att det vore för hårt att nu, då folkskollärarna under några år uppburit detta tillägg utan några villkor, på en gång sätta ett så starkt villkor som flyttningsskyldighet. Det kunde vi icke gå med på. Man kan, på grundval av de förslag, som nu föreligga, tänka sig vissa utgiftsminskningar, men de äro ganska osäkra och antagligen icke så stora. Nu föreslås här, att man skall vidtaga förberedande åtgärder för att inrätta nya mellaninstanser, nya ämbeten — kanske rent av ämbetsverk — av ganska omfattande karaktär, som skulle övertaga vissa sysslor, där domkapitlen, länsstyrelserna och folkskoleinspektörerna icke kunde anses äga tillräcklig kompetens. Med andra ord, vi reserverar ha ställt för oss frågan så: här stå vi inför utsikten att kunna genomföra vissa minskningar i statsutgifterna, som emellertid äro rätt osäkra och ovissa, och för att kunna genomföra dem kräver man nya dyrbara ämbeten. Det måste åtminstone vara 11 eller 12 nya ämbetsmän med betydande löner. Det är med andra ord: för att genomföra osäkra utgiftsminskningar skall man gå med på säkra och betydande utgiftsökningar. Det är detta, som vi ansett, att vi under nuvarande tidsläge icke vilja vara med om, icke ens i den formen att det skulle företagas någon utredning, som skulle ha detta slutmål. Vi ha ansett, att det nuvarande tidsläget kräver, att man icke kommer och inrättar nya ämbeten. Man skall tvärtom söka spara i detta avseende.

Det enda tvång, som här skulle föreligga, vore, om man skulle kunna bestämt påvisa, att de mellaninstanser, som finnas, länsstyrelserna, domkapitlen och folkskoleinspektörerna, vore inkompetenta att handhava de göromål, som man nu kräver av dem. Vi ha för vår del ansett, att det här hos dessa mellaninstanser verkligen finnes tillräckligt kompetens för detta ändamål. Departementschefen har uttalat rätt starka tvivelsmål särskilt om domkapitlens möjligheter härvidlag och även i viss mån talat om skolrådets inkompetens i vissa avseenden. För vår del ha vi ansett, att domkapitlen med den sammansättning, som de hava med biskop i spetsen, domprost och stiftssekreterare, åtminstone för närvarande äga denna kompetens, och vi ha också ansett, att det under nuvarande tidsläge icke är lämpligt att inrätta nya ämbeten. Denna vår uppfattning har delats av riksdagen så sent som år 1927, då riksdagen avlog ett förslag om inrättande av dylika mellaninstanser med den av vederbörande utskott givna motiveringen, där det i slutet heter så här: »Införandet av dylika nämnder skulle helt visst också draga betydande kostnader. Det bleve 12 eller 24 helt nya ämbetsverk i respektive stift eller län.» Så fortsätter utskottet: »Utskottet vill vidare som sin mening framhålla, att de i motionen påpekade olägenheterna av att bibehålla domkapitlen som instanser mellan de lokala skolmyndigheterna och skolöverstyrelsen efter all erfarenhet äro betyd-

ligt överdrivna. Tvärtom torde man ej med fog kunna peka på några anmärkningsvärda olägenheter.» Här har sålunda uttalats av detta utskott, till vilket riksdagen anslöt sig, att man icke med fog kan peka på några avsevärda olägenheter av domkapitlens nuvarande funktion i detta avseende, och jag undrar, om man sedan 1927 förvärvat nya erfarenheter, som göra detta uttalande mindre riktigt. För min del har jag icke trots sådana erfarenheter föreligga. Tvärtom tror jag, att våra domkapitel mycket väl kunna fylla sina uppgifter i detta hänseende, och dessutom ha vi länsstyrelserna och folkskoleinspektörerna.

Det är, herr talman, i korthet på dessa grunder, som vi ansett, att vi icke kunnat ansluta oss till departementschefens yttrande. Jag vädjar till kammaren att, i likhet med vad första kammaren gjort, låt vara med blott 2 rösters majoritet, ansluta sig till reservationen, till vilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Det har hänt åtskilligt sedan år 1927. Tiden rider fort i våra dagar, och en uppfattning i denna fråga, som år 1927 kanske kunde ha fog för sig, kan man icke frambära med samma styrka numera. Det erkänner också reservanterna i sin reservation, vilket kammarens ledamöter torde behaga observera.

Det föreligger, såvitt man kan döma av allt tillgängligt material och alla motioner, som kommit fram, en ganska allmän önskan om att kunna förflytta lärare ifrån ett skoldistrikt till ett annat, därest de skulle visa sig överflödiga i det förstnämnda skoldistriktet. Det är utvecklingen, som lett oss dithän, att lärarantalet i vissa skoldistrikt uppenbarligen är alldeles för stort. Man måste söka att finna någon form, varigenom man kan avlägsna de olägenheter, som därav uppstå. Meningarna äro sålunda stadgade, så till vida att man önskar komma fram till en ordning, som möjliggör att antingen frivilligt eller tvångsvis förflytta lärare från ett skoldistrikt till ett annat. Men det finns ingen stadgad mening om hur detta bör ske, på vad sätt man bör gå till väga för att åstadkomma en sådan ordning. Utskottet är ense om att man bör närmare undersöka och utröna, hur man bör förfara, när man vidtager den önskade förflyttningen. Men då uppstår frågan, om det finns något organ redan nu, som med tillräcklig auktoritet kan träda in för att verkställa denna förflyttning. Man hänvisar till domkapitlen, länsstyrelserna och folkskoleinspektörerna. Intetdera av dessa organ inom förvaltningen äro ordnade med särskild tanke på att de skola kunna verkställa ett sådant uppdrag, som de möjligen skulle komma att få. Domkapitlen kunna vara bra, men för egen del vill jag säga, att de icke alltid äro utrustade för att handhava folkskoleärenden överhuvud taget. Länsstyrelserna äro icke heller så organiserade, att de passa för att verkställa de uppdrag varom nu är fråga och folkskoleinspektörerna ha icke den ställningen, att de kunna uppträda som något slags myndighet, som skulle kunna vidtaga dispositioner i den önskade riktningen.

När i varje fall alla äro ense om en begäran att få utrett, hur man skall kunna ordna det, så att man skall kunna verkställa denna förflyttning, då är det klart att man förr eller senare måste komma in på frågan, på vilket organ man skall lägga uppdraget att verkställa förflyttningen. Jag kan icke tänka mig, att den utredning, som man allmänt önskar, skall kunna äga rum, utan att man förr eller senare måste upptaga frågan om inrättande av en mellaninstans, till vilken dessa ärenden kunna hänskjutas, antingen det blir någon av de förutvarande instanserna, som skall utrustas särskilt för detta ändamål, eller man skall skapa alldeles nya. Därom har jag ingen bestämd mening. Men att man

*Ang. större
möjlighet för
skoldistrikt
att i visst
fall indraga
skolor m. m.*
(Forts.)

Ang. större
möjlighet för
skoldistrikt
att i visst
fall indraga
skolor m. m.

(Forts.)

skall taga upp saken till behandling, är klart. Jag begriper icke reservanternas ståndpunkt, som, det säger jag rent ut, är orimlig och osaklig, när de nu begära, att riksdagen skall redan i förväg uttala sig för att Kungl. Maj:t icke skall röra vid denna sida av saken. Är riksdagen beredd att göra detta uttalande? Känna herrarna så noga till denna sak, att herrarna kunna säga, att denna sida av saken icke skall undersökas och att följaktligen Kungl. Maj:t icke bör upptaga den till behandling? Såvitt jag förstår, är Kungl. Maj:t alldeles tvungen att låta en eventuell utredningskommission också få rätt att röra vid denna sida av saken. Det är enligt min mening fullkomligt ofrånkomligt, och därför gör riksdagen klokt i att den tillåter Kungl. Maj:t att i en kommande utredning också upptaga till behandling denna fråga, som är en kardinalpunkt i ärendet.

Jag behöver egentligen icke säga mer om denna sak, och därför ber jag, herr talman, helt kort och gott att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr Fast: Herr talman! Jag har begärt ordet för att säga några ord med anledning av ett par punkter i föreliggande statsutskottsutlåtande.

Jag har varit med om att underskriva motionen nr 427, som väckts i denna kammare av herr Magnusson i Tumhult m. fl., och som syftar till att riksdagen vid fattande av beslut i detta ärende i visst avseende skulle gå längre, än Kungl. Maj:t föreslagit. Det gäller att vinna större rörlighet åt vårt folkskoleväsen, än vad som enligt den föreliggande propositionen medges, ävensom större smidighet, då det gäller förflyttning av lärare från ett skoldistrikt till ett annat. Denna motion är ingenting annat än en avspeglning av den uppfattning, som hävdats vid detta ärendes behandling inom skatteutjämningsberedningen. Då vi gått att dryfta frågan om huru de kommunala utgifterna skulle dels omhändrivas och dels betalas, hava vi icke kunnat undgå att konstatera, att det nuvarande folkskoleväsendet ingalunda är rationellt ordnat, och att väsentliga besparingar skulle kunna uppnås, om åt skolan kunde ges större rörelsefrihet, än där för närvarande finnes.

Jag är sålunda å såväl egna som skatteutjämningsberedningens vägnar utskottet tacksam för att det beaktat motionen så till vida, att man ansett det behöfligt, att vidare utredning i detta ärende företages. Jag vill dock säga ett par ord med anledning av vad statsutskottet sagt på sidan 34 i sitt utlåtande, där det förefaller mig, som om man varit allt för hjärtängslig, om jag får använda det uttrycket, för att någon orätt skulle kunna tillfogas en lärare vid våra folkskolor vid en eventuell förflyttning. Utskottet säger: »Bland annat bör det klargöras, huruvida och i vilken utsträckning lärare, som innehar anställning vid skola av högre skolform, skall vara skyldig underkasta sig förflyttning till lägre skolform, ävensom vilken betydelse, som eljest bör tillmätas avsevärda skiljaktigheter med hänsyn till tjänstgörings- och övriga levnadsförhållanden på de olika orterna.» Ja, herr talman, den erfarenhet, som vunnits under den tid, som både jag och andra sysslat med detta problem, har sagt oss, att hur man än ordnar det på detta område, så kommer det i regel icke att bliva tal om att flytta en lärare från en högre till en lägre skolform. Ty det visar sig, att när man vill rationalisera skolväsendet, så är det vid de undermåliga skolorna, de med lägre skolform i periferin, som skolklasser skola indragas och lärare sålunda bliva överflödiga. Det kommer sällan att bliva tal om att tillämpa det tillvägagångssätt, som statsutskottet här förutsätter. Därför menar jag, att denna oerhörda försiktighet, som man visserligen kan hålla statsutskottet räknig för, är i och för sig ganska onödig, ty i det levande livet kommer det att ställa sig på ett helt annat sätt. Jag har naturligtvis ingenting att erinra emot att denna undersökning fortsättes. Men jag skulle vilja vädja till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet att i det läge, som dessa

frågor för närvarande befinna sig, icke tillsätta en ny utredningskommitté på detta område under den allra närmaste tiden. Det är nämligen så, att vi ha en massa utredningar på det kommunala livets område, som för närvarande pågå, och där samarbete skall etableras mellan kommittéerna, men där detta samarbete nästan är omöjligt att upprätthålla, och där snart sagt den ena handen icke vet, vad den andra gör.

Jag förråder ingen hemlighet, om jag säger, att detta ärende nått fram till det stadiet inom skatteutjämningsberedningen, att preliminära beslut redan föreligga, samt att man med hänsyn till läget anser sig böra på annat sätt än som nu sker fördela ifrågavarande kostnader för folkskoleväsendets bestridande och därvid också tänker på mycket vittgående omändringar i fråga om att göra skolan rörligare.

Sedan skall jag också be att få säga ett ord angående den strid, som här föres i dag beträffande mellaninstanser. Det är självklart, att man kan betrakta saken på det sätt, som herr Lindskog här gjort. Men om man vill gå in för bekostande på annat sätt av utgifterna för skolväsendet, kan man icke undgå upprättandet av ett organ härför. Jag vill nämligen fästa uppmärksamheten på, att vi naturligtvis icke i längden kunna bibehålla det extra anslag, som sedan några år utgått till lindrande av kommunernas kostnader för folkskoleväsendet. Ty att det skulle utgå alltför länge, därtill är det nog för grovhugget och kan bliva föremål för mycket berättigad kritik. Men om man skall tänka sig en annan fördelning av kostnaderna för skolväsendet och vill överflytta vissa utgifter, som nu åvila kommunerna, till andra organ, då är det självklart, att det också finns behov av inrättandet av andra organ än de, som för närvarande finnas. Och jag förråder heller ingen hemlighet, om jag säger, att oavsett vilka partisynpunkter, som äro representerade inom skatteutjämningsberedningen, så har man dock varit ganska ense om behovet av ett nytt organ. Därför förefaller det mig, som om det vore synnerligen olägligt, om riksdagen helt enkelt skulle omöjliggöra ett fortsatt arbete på detta område, då de, som syssla med dessa problem, äro fullständigt överens om, att man måste tillskapa nya organ, vilka delvis skola vara rådgivande och i vissa fall kanske även beslutande, därest man vill vinna något resultat på detta område, och detta vare sig man avser skolans rationalisering eller överflyttande av kostnaderna på större enheter än de nuvarande. Jag har ingen rättighet och anser icke nödvändigt att nämna någonting om, huru vi anse, att frågan bör lösas, men det är självklart, att det vore rätt egendomligt, om i nuvarande läge andra kammaren skulle vara färdig att säga: vi vilja icke vara med om att tillskapa sådana organ. Detta skulle nämligen, såvitt jag förstår, omöjliggöra varje tanke på en annan fördelning av kostnaderna för skolväsendet än den nu gällande.

Jag ber även på detta område att få vädja till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, att utredningen åtminstone i det första planet måtte i lugn och ro några månader framåt få utföras där den för närvarande ligger, väl vetande, att det sedermera, sedan vi kommit fram med vårt principbetänkande, tarvas en utredning, som är av mera fackmässig natur än den, som vi haft anledning syssla med, och som vi kanske ha förmåga att åstadkomma.

Jag har, herr talman, med dessa ord endast velat för mitt vidkommande säga, att jag ingenting har att erinra emot ett bifall till utskottets utlåtande med den tolkning, jag här givit åt detsamma, och med den vädjan till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, att vi åtminstone icke för närvarande skola bli begäfvade med en ytterligare splittring av utredningsarbetet.

Herr Olsson i Berg: Herr talman! Jag har tillsammans med en del andra ledamöter av denna kammare väckt en motion med anledning av de uttalanden, som i den föreliggande kungliga propositionen göras rörande folkskoleväsen-

*Ang. större
möjlighet för
skoldistrikt
att i visst
fall indraga
skolor m. m.
(Forts.)*

*Ang. större
möjlighet för
skoldströket
att i visst
fall indraga
skolor m. m.*
(Forts.)

dets mellaninstanser. Något positivt förslag framlägges ju icke i propositionen. Man får sålunda där icke veta, huru stor apparat detta förslag skulle nödvändiggöra, eller huru många ämbets- och tjänstemän här skulle behöva anställas, men man kan ej annat än göra sig den föreställningen, att här kunde bli fråga om ett ej obetydligt antal nya ämbetsmän och sålunda en ganska dyrbar apparat. Detta tyder också herr statsrådets uttalande på, då han i propositionen talar om myndigheter, som skulle handhava dessa ärenden såsom sin uteslutande uppgift.

En dylik anordning borde, enligt min mening, riksdagen icke gå med på i dessa synnerligen tryckta tider, då vårt land hemsökes av en ekonomisk kris, som är så allvarlig och hotande, att vi väl behöva vinnlägga oss om att undvika statsutgifter, som ej äro alldeles tvingande nödvändiga. I detta fall kan jag icke finna någon så stor nödvändighet föreligga, att detta ens bör ifrågasättas.

Detta är den ekonomiska sidan av den ifrågasatta förändringen. Men det är också en annan sida av saken, som jag ställer mig ganska betänksam inför, nämligen den att skilja alla skolärenden från de kyrkliga myndigheterna. I propositionen nämnes ju såsom ett av motiven till förändringen det principiella skälet, att den lägre undervisningen, liksom tidigare den högre, bör skiljas från all gemenskap med kyrkan. Jag frågar nu: varför skall allt, som rör skolan, ryckas ifrån kyrkan och de kyrkliga myndigheterna? Skulle ej vad som rör folkskolan vara något för dem att bevaka och vårda sig om? Jag anser, att detta är synnerligen viktiga angelägenheter, som borde ligga kyrkans högsta män varmt om hjärtat.

Enligt min mening hava skolärendena redan mycket för mycket överflyttats till den borgerliga sidan, och jag vill icke medverka till att nu även detta skall fräntagas de kyrkliga myndigheterna. Man vet ju ej, i vilka händer dessa ärenden sedan komma att läggas. Ovissheten gör sig här gällande, även om man ej vill uttala något direkt misstroende. Jag vill dock säga, att jag har större förtroende för domkapitlen och biskoparna, vilka äro ordförande i domkapitlen, och att jag anser dem vara mera skickade att handhava och vårda sig om detta. Jag förstår icke självuppgivelsen i detta fall från deras sida. Det skulle verkligen vara högst förvånande, om biskoparna och domkapitlen i allmänhet kunde giva sin anslutning härtill. I så fall anser jag, att de underskatta sin höga värdighet eller högvördighet, som jag tycker, att de borde akta högt. För min del tycker jag i detta fall, att det är en trygghet i att kyrkans högsta ämbetsmän hava något att säga till om, då det gäller folkskoleärenden.

Nu har ju statsutskottet icke kunnat säga, att de ifrågasatta mellaninstanserna äro behövliga, men utskottet uttalar dock, att »av hänsyn såväl till 1930 års lagstiftning om folkskoleväsendets kommunalisering som till det praktiska och friktionsfria genomförandet av de åtgärder, som nu föreslås till skolväsendets rationalisering, den av departementschefen angivna frågan om nya mellaninstanser för folkskoleväsendet synes förtjänt att göras till föremål för en noggrann och allsidig utredning». Ja, där se vi, varthän man syftar. Här, där man kunde spara, lämnas sparsamheten å sido, och de kyrkliga myndigheternas befattning med skolväsendet skall icke längre äga bestånd enligt den plan, som här är å bane.

Att jag icke kan dela utskottets mening är ju klart, men jag måste bekänna, att jag icke heller är fullt belåten med reservanternas uttalande, då de stå tveksamma om, huruvida en utredning bör komma till stånd eller icke. Här borde icke vara någon tvekan utan klara linjer, såsom då vi i vår motion hemställt, att riksdagen icke måtte giva sin anslutning till propositionens uttalande om nya, särskilda mellaninstanser för folkskoleväsendet.

Jag ville därför helst yrka bifall till vår motion, men då jag ej har goda utsikter för bifall härtill, får jag nöja mig med att yrka bifall till den vid utlåtandet av herr Widell m. fl. fogade reservationen.

Häruti instämde herr *Petersson* i Lerbäcksbyn.

Chefen för ecklesiastikdepartementet herr statsrådet **Stadener**: Herr talman! Det sist hållna anförandet har närmast uppkallat mig. Förstod jag den ärade representanten rätt, menade han, att det kordiala samarbetet mellan kyrka och skola vore i fara, därest utskottsyrkandet bifölles.

Det förslag, som föreligger ifrån Kungl. Maj:ts sida och som accepterats av utskottet, handlar emellertid icke alls om denna sak. Jag skall därför icke uppehålla mig något vidare vid densamma men skall dock i korthet erinra om vad som enligt gällande författning åligger domkapitlet och vilka befogenheter det har med hänsyn till folkskoleväsendet. Domkapitlet handlägger reglementsfrågor, frågor angående antalet skolor, antalet lärare, barnens fördelning i klasser och avdelningar, skoldistriktindelningen och skolområden, lärotiden, lärarnas tillsättande och entledigande, yttre ordning, lämpliga tider för examina, läroplaner och timplaner, tukt och bestraffning, skolgång, flyttning och avgång. Dessutom skall domkapitlet vara besvärinstans i vissa mål. Det är mig omöjligt att se, på vad sätt domkapitlet kunna med dessa befogenheter på något avsevärt sätt influera på kristendomsundervisningen i folkskolorna. Därför anser jag, att den ärade talaren motiverat sin ståndpunkt felaktigt.

Jag tror mig också i någon mån i praktiken hava sett, vilka möjligheter domkapitlet äga att inverka på det ena eller andra undervisningsämnet, i detta fall kristendomsundervisningsämnet, i folkskolan. Min förklaring, att *domkapitlet* stå utanför möjlighet att någonting avsevärt åtgöra i detta stycke, är grundad på erfarenhet. En helt annan sak är det med *prästerskapet* i församlingen. Prästerskapet i den lokala församlingen har den befogenhet i detta stycke, som är närmare angiven i folkskolestadgan. Det heter där i 63 §: »Prästerskapet utöve en sorgfällig uppsikt i synnerhet över kristendomsundervisningen i distriktets skolor.» Församlingens lärare skola för den skull besöka distriktets skolor. Men om den saken tala vi alls icke i dag. Ingen har fört på tal, vare sig i propositionen eller i utlåtandet, frågan om prästerskapets förhållande till kristendomsundervisningen i distriktets skolor, utan här gäller frågan, vilken mellaninstans, som lämpligen bör handhava dels de av mig angivna befogenheterna, och — en uppgift, som för ögonblicket är den viktigaste av alla — dels även de av förhållandena nu så starkt motiverade besparingsåtgärderna. Jag vill rikta uppmärksamheten på det sistnämnda, som är det huvudsakliga ämnet för vår överläggning.

Såvitt jag kan finna, har herr Lindskog intagit en ståndpunkt, som förmodligen är den tredje i ordningen på kort tid i detta ärende. Under år 1931 förmodar jag, att han hade den uppfattning, som återgavs i ett tidningsorgan, som är honom mycket närstående. Tidningen opponerade emot ett framkommet förslag om reform på detta område, men gjorde upp ett utkast till en helt ny mellaninstans, visserligen i förbindelse med domkapitlet men dock en annan. Efter att förut hava talat om biskopens ordförandeskap yttrade den: »Ingen lär kunna bestrida stiftssekreterarens kompetens och lämplighet att handhava mellaninstansens juridiska uppgifter... Om nu dessa båda vid sin sida erhöle en kvalificerad pedagog som föredragande och sekreterare samt, såsom ytterligare förutsattes, en representant för föräldrainsättet och en representant för skolhygien och fysisk fostran, torde man därmed erhålla de bästa förutsättningar för ett gott arbete i skolans tjänst.» Detta var alltså

*Ang. större
möjlighet för
skoldistrikt
att i visst
fall indraga
skolor m. m.
(Forts.)*

Ang. större
möjlighet för
skoldistrikt
att i visst
fall indraga
skolor m. m.
(Forts.)

för mindre än ett år sedan den mellaninstans, som från det av mig angivna hållet syntes vara den lämpligaste. Detta förslag hade givetvis icke framkommit, om man icke känt sig övertygad om domkapitlets olämplighet i dess nuvarande gestalt såsom mellaninstans. Den andra ståndpunkten i frågan får väl tänkas ligga i herr Lindskogs instämmande i statsutskottets utlåtande på sidan 35, där det heter, att den blivande utredningen bör omfatta bland annat det tekniska förfaringssättet vid förflyttning av lärare, och att därvid bör behandlas även frågan, vilken myndighet, som lämpligen bör anförtros att handlägga dessa ärenden. Den, som instämmer i detta uttalande, söker uppenbarligen efter någon myndighet, som lämpligen bör anförtros med detta uppdrag. Han är alltså icke på förhand viss om att den nuvarande instansen, d. v. s. domkapitlet, har kompetens därtill. Den tredje ståndpunkten finnes hos dem som nu hava yrkat bifall till reservationen. Till deras antal hör herr Lindskog. Såvitt jag förstår deras anföranden riktigt — och den siste talaren styrkte mig i hög grad i min uppfattning — utgå de ifrån, att domkapitlet är den lämpligaste myndigheten att såsom mellaninstans handhava de nu ifrågasatta besparingsåtgärderna.

Jag vill emellertid göra kammaren uppmärksam på att dessa talare i själva verket hava inlagt i reservationen mer än vad i densamma innehålles. Den uttalar icke så mycket tvekan om behovet av ny mellaninstans som fastmera tvekan, om utredning angående denna för närvarande bör komma till stånd. Jag skall nu upptaga just denna fråga till undersökning.

Vare sig man tillhör utskottets majoritet eller minoritet, har man yrkat på en *skyndsam* utredning om besparingsåtgärder och önskat, att ett förslag måtte kunna föreläggas redan 1933 års riksdag. Men reservationen har förklarat sig tveksam, huruvida, när man utreder besparingsfrågan, man också samtidigt bör utreda frågan om besparingsorganet. För min del kan jag icke skilja dessa två frågor från varandra. Jag kan överhuvud icke lägga fram en utredning exempelvis om förflyttning av lärare samt angiva, huru den tekniskt skall förverkligas, om jag icke på samma gång får taga upp frågan om det organ, som skall vara verksamt vid detta tillfälle.

Jag skall nu försöka att ange några synpunkter på vad man måste begära av detta organ. Förflyttningen innebär enligt utskottets önskan, i vilket reservanterna instämt, möjligheten att flytta en ordinarie lärare från ett skoldistrikt till ett annat på administrativ väg. Det distrikt, till vilket han flyttas, känner honom icke, får icke höra honom prova, kommer icke att välja honom, kommer överhuvud att få honom som en skänk från ovan. Uppenbarligen måste då det organ, som skall verkställa en procedur med så ömtålig effekt, som denna är, ty det är den — förhållandet mellan lärarna och barnen och barnens målsmän tillhör det mest delikata spörsmål man kan vidröra — jag säger, att det organ, som skall företaga en sådan förflyttning, måste sitta inne med kvalifikationer av särskilt slag och måste vara särskilt hängivet sin uppgift. Det heter i folkskolestadgan, att lärare skall befordras efter vissa befordringsgrunder, men den dominerande synpunkten vid iakttagande av dessa befordringsgrunder är, att läraren skall vara lämplig för den nya tjänsten. Han skall passa för den blivande befattningen. Nu får ju i vanliga fall skoldistriktet självt döma om hans lämplighet, men i det fall, som vi nu tänka oss, är det den centrala myndigheten, mellaninstansen, som vi kalla den, som skall bedöma lärarens lämplighet till den nya tjänsten. Följaktligen måste denna myndighet känna den nya tjänsten och läraren själv, känna levnadsförhållandena på de olika orterna, känna till hurudan den bostad är till sin kvalitet, som läraren lämnar, och hurudan den är där han tillträder. Läraren skall nämligen hållas fullständigt skadeslös vid sådan förflyttning. Då frågar jag: tror man verkligen, att domkapitlet i deras nuvarande utseende äro villiga och skickliga att företaga de

undersökningar, som i detta hänseende äro nödvändiga? För mig förefaller det orimligt att besvara domkapitlens ledamöter med resor ut i orterna för att kunna tillfylllestgöra dessa synpunkter. Domkapitlen bestå för närvarande, utom biskop och domprost, i två städer av professorer i teologi, vilka väl få anses vara starkt upptagna och hänfödda av sitt vetenskapliga forskningsarbete, och i de övriga stiftstäderna av lektorer. För närvarande hava vi nio domkapitelsledamöter, som äro lektorer i latin och grekiska, fem domkapitelsledamöter, som äro lektorer i levande språk, tio i matematik och fysik, tio i historia och modersmål och åtta i kristendom. Det finns helt säkert bland dessa bisittare i domkapitlen, vilkas duglighet i övrigt jag ingalunda här har att ingå på, mycket få som hava någon djupare kunskap om, huru en småskola ser ut, eller huru fortsättningsskolorna fungera, eller vilka förbättringar som överhuvud kunna tänkas, eller vilka åtgärder som i förekommande fall skola bidra till rationalisering av skolväsendet på landsbygden. Det skall mycket till att tala i allt för superlativa ordalag om kontakten och den nära föreningen mellan domkapitel och folkskoleväsen.

Alldeles nyss har jag samtalat med en biskoplig kollega om denna sak, och jag erinrade då honom om det ordförandeskap, som han på sin tid utövade i en kommitté vid namn domkapitelskommittén. Denna kommitté avgav sitt yttrande år 1918, och där förklarade hela kommittén, att domkapitlen i sin dåvarande sammansättning, vilken är precis densamma som nu, icke vore lämpliga till mellaninstans för folkskoleväsendet.

Utöver vad jag redan antytt tillkommer en annan omständighet. För närvarande är mellaninstansen endast delvis förlagd till domkapitlen. De domkapitlens befogenheter, som jag nyss angav, innefattade *organisatoriska* synpunkter, som i allmänhet komma till synes i reglementen, samt disciplinära bestämmelser. Men de *ekonomiska* frågorna angående folkskoleväsendet, frågor som också äro av natur att tillhöra mellaninstansen, skola behandlas på annat håll, de skola behandlas av länsstyrelsen. Och de rent *pedagogiska* frågorna skola behandlas av folkskolinspektörer. Sålunda är mellaninstansen för närvarande — ett egendomligt drag i det svenska folkskoleväsendet — splittrad på dessa tre håll. Detta har också påtalats vid flera tillfällen. Jag vill erinra om ett yttrande, som avgavs på begäran av ett riksdagens utskott året 1927. Skolöverstyrelsen yttrade då, att skolöverstyrelsen ansåg det vara ofrånkomligt att företaga en allsidig och förutsättningslös utredning angående mellaninstansen, och framförde särskilt som skäl den nu rådande splittringen i ärendenas behandling.

Vad jag i dag har särskilt önskat betona, är emellertid att det gäller att finna ett organ för besparingssträvandena. Det gäller icke obetydliga besparingar. Jag har inför ett annat forum i dag meddelat, att vid en undersökning, som jag låtit verkställa, har det visat sig, att i vårt land finnas 1,441 undervisningsavdelningar för närvarande, som hava högst tio elever. Naturligtvis kunna åtskilliga av dessa avdelningar eller skolor vara så belägna, att de icke kunna bli föremål för rationalisering i ordets vanliga mening. Men i stort sett torde dock dessa klenst befolkade lärjungeavdelningar utgöra en klar illustration på behovet av besparingsåtgärder. Om man försöker räkna ut, vad lärare och lärarinnor i dessa avdelningar kosta det allmänna, finner man, att staten årligen i löner eller statsbidrag betalar 2,276,900 kronor och kommunerna betala 227,800 kronor eller tillsammans 2,504,700 kronor, — 2 $\frac{1}{2}$ miljoner kronor utgå allenast i löne medel från det allmänna till sådana lärare och lärarinnor, som undervisa i avdelningar, där det finns mindre än eller högst tio barn.

Den som önskar rationaliseringsåtgärder måste också vara med om, att det skall skaffas ett organ för att kunna genomföra dem. För icke så länge sedan har man känt behovet av liknande åtgärder inom den centrala förvaltningen,

Ang. större
möjlighet för
skoldistrikt
att i visst
fall indraga
skolor m. m.
(Forts.)

Ang. större
möjlighet för
skoldistrikt
att i väsent-
fall indraga
skolor m. m.

och ingen annan väg att gå fanns än att skaffa sig ett besparingsorgan — statens organisationsnämnd. Det förefaller mig, som om denna åtgärd har gillats av den allmänna meningen. Här föreligger samma nödvändighet: vill man besparingar, så måste man också vilja ett organ. Vill man målet, måste man vilja vägen.

(Forts.)

Jag har, herr talman, med dessa ord velat påpeka allvaret i den föreliggande frågan. I första kammaren har man, som en talare nyss nämnde, med den ringa majoriteten av 46 röster mot 44 uttalat, att man vore tveksam om behovet just nu av en utredning angående besparingsorganet. Utan att på något sätt underskatta vad som sålunda har beslutats, så vill jag dock påpeka, att mer än en tredjedel av kammarens ledamöter voro frånvarande vid beslutets fattande.

Herr Weijne: Herr talman! Man gör sig väl knappast skyldig till överdrift, om man säger, att det i denna kammare icke ens skulle kunna samlas så många röster, som man kunde räkna på fingrarna, om det bara gällde att skapa en mellaninstans för folkskoleväsendet, punkt och slut. År 1927 ställde sig riksdagen avvisande, och det är klart, att motståndet skulle bli oerhört mycket större i dag med de svåra konjunkturer på det ekonomiska området, som äro rådande. Men, som här har framhållits från skilda håll, det gäller icke att skapa nya utgifter, utan det gäller att finna ett organ för ernående av besparingar på skolans område.

Man skall hava klart för sig, att förflyttning mellan skoldistrikt av lärare icke är en enkel sak. Det är icke lika enkelt som när det gäller statstjänstemän, och det av många skäl. Ett skäl är, att lärartjänster äro i hög grad olikvärdiga. Jag kan egentligen icke på något annat område tänka mig, att det kan vara så stora skillnader i levnadsbetingelser, som då det gäller lärare, mer än om jag går till statens järnvägar och tar t. ex. banvakter, som kunna hava anställning inom vitt skilda trakter. Eljest gäller väl om samtliga statstjänstemän, att skillnaden mellan befattningar på det ena hållet och på det andra hållet icke är allt för stor. Men härtill kommer, att man på folkskolans område har att göra med kommunerna, och jag skulle tro, att när man skall skrida till praktiska åtgärder, så komma näppeligen lärarna att bli den svåraste punkten. Det är nog ganska sannolikt, att det blir besvärligare att rå med kommunerna, då man skall bjuda dem lärare, som de själva icke äro i tillfälle att välja, utan som de skola få sig tillskickade. Det är då ganska klart, att om man inser, att man här har att göra med två mycket betydelsefulla punkter, nämligen ett berättigat lärarintresse och kommunernas rätt, så måste man skapa ett organ, som har möjlighet att skipa rättvisa.

Herr Lindskog sade, att domkapitlen mycket väl äro kompetenta. Men domkapitlen hava en väsentlig brist i detta avseende, och det är att där finnes ingen som helst kommunal förtrogenhet. Jag skulle tro, att om man tittar på domkapitlen, betraktar man dem nog med respekt och vördnad, men ungefär på samma sätt som man gör, då det gäller det okända i allmänhet. Ty icke kan man väl säga, att biskopen i domkapitlet eller domprosten och ännu mindre lektorerna hava den kommunala förtrogenhet med särskilt landsbygdens förhållanden, som man behöver, då det gäller att förflytta lärare från ett skoldistrikt till ett annat. Det behövs skapas en ny instans, och om man skapar en instans, som får sig bl. a. ålagt en uppgift, som herr statsrådet i propositionen har antytt, nämligen upprättande av förslag, så tror jag, att det skall gå tämligen lätt att finna framkomliga vägar, och jag har egentligen, herr talman, begärt ordet för att antyda en möjlighet till frågans lösning, — man kan naturligtvis tänka sig flera.

Det förefaller mig nämligen, att om man har en mellaninstans, som upprättar förslag till lärartjänster och som kan taga initiativ till indragning av tjän-

ster, så skulle man kunna tänka sig, att statsmakterna bestämma, att lärare, som bli överflödiga inom sin kommun, skulle äga företräde vid sökande av nya tjänster inom det område, som mellaninstansen har att syssla med. Om sedan den nya mellaninstansen upprättade förslag, så skulle man kunna på förslag uppsätta tre lärare, som innehade tjänster, som i händelse av deras förflyttning kunde indragas. Lärarna finge så en viss frihet att söka. De blevo icke med tvång förflyttade direkt från sin egen tjänst och till en annan. Med ett sådant förfarande nådde man ockå, att man gav kommunerna en viss rätt att välja den nye skolläraren, som man skulle hava. Kommunen fick visserligen röra sig inom ett begränsat område, men hade i alla fall tre stycken att välja på, tre stycken som komme från tjänster, som skulle indragas. Man fick icke en bestämd utpekad, som man skulle antaga. Detta är bara en möjlighet, men jag tror, att det är en väg som är väl framkomlig, och där man ger både lärare och kommuner rättvisa. Men det är en väg som absolut kräver, att man kommer fram till en ny mellaninstans, som har kommunal förtrogenhet.

Jag förstår, herr talman, icke alls motståndet emot denna utredning. Man binder icke riksdagen på något sätt. Det säges klart ifrån, att utredningen är förutsättningslös, men när utredningen väl ligger på bordet, då kan man pröva, vad det nya kostar, och man kan pröva, om man står inför utgifter, som äro så stora, att det skulle vara olämpligt att riksdagen tog dem på sig. Men innan dess kan man ingenting säga om den saken. Emellertid bör man väl hava klart för sig, att om man befriar domkapitel och länsstyrelser från vissa uppgifter med skolväsendet, så måste det också betyda besparing av arbetskraft.

Jag vill understryka, herr talman, att då det här gäller bara en förutsättningslös utredning, en utredning som avser att skapa ett organ för ernående av besparingar på ett område som är ömtåligt, men där mycket finns att vinna, så kan jag icke fullt fatta motståndet, utan jag ber att få yrka bifall till statsutskottets föreliggande förslag.

Herr Lindmark: Herr talman! Vad som kammaren nu behandlar avser ju ytterst att åstadkomma besparingar. I den kungl. propositionen nr 77 ha ganska ingående behandlats två sätt att åstadkomma sådana besparingar, och det är dels inackorderingssystemet och dels anordnande av skolskjutsar. Anslaget till inackordering är betydligt större än det för skolskjutsar, och dock håller jag före, att vid valet mellan dessa två nya sätt att gå till väga bör man giva företräde åt skolskjutsarna. Inackordering av skolbarn är säkerligen det enda möjliga på en hel del håll, men metoden har sina avigsidor. Det kan vara i vissa fall svårt att finna lämpliga, goda hem, i andra måste man i allmänhet om systemet säga, att det bryter sambandet mellan barnet och föräldravården. På samma gång kan det vara en fara i att barn, som komma från fattiga hem, komma till ekonomiskt bättre situerade hem och få där vänja sig vid en viss levnadsstandard, som icke är möjlig att upprätthålla, när barnet återvänder till sitt föräldrahem. Ingen av dessa olägenheter vidlåder skolskjutssystemet, där barnen bibehållas i hemmet. Och detta synes mig vara en mycket stor fördel.

Men nu är anslaget för anordnande av skolskjutsar alldeles för lågt. Det är ju även ett reservationsanslag och får sålunda icke överskridas. Den procentuella andelen för statsverket i kostnaden är även alldeles för låg. Olägenheterna av allt detta äro ganska stora, och det har givit departementschefen anledning att sammanfattningsvis uttala vad myndigheterna om den saken säga med de orden: »Flera myndigheter befara, att den osäkerhet och oberäknelighet, som för närvarande råder på detta område, är på väg att misskreditera hela systemet med skolskjutsar.» Det vore farligt, om hela detta system

*Ang. större
möjlighet för
skoldstrukt
att i visst
fall indraga
skolor m. m.
(Forts.)*

Ang. större
möjlighet för
skoldistrikt
att i visst
fall indraga
skolor m. m.

(Forts.)

med skolskjutsar skulle misslyckas. Det är en av de bästa och mest effektiva åtgärderna att kunna vidtaga indragningar av skolavdelningar och är det lämpligaste sättet att utan nämnvärd skada göra det möjligt att förbättra en skolform, ändock att barnen kunna bibehållas i föräldrahemmet. Departementschefen har också understrukt dessa synpunkter med följande ord: »Anordningen synes vara ett ovärderligt medel för skolorganisationens anpassning efter skiftande förhållanden och bör enligt min uppfattning som fullt utprövad inpassas bland de övriga medel, staten äger för skolväsendets rätta anordnande. Erfarenheten av deras tillämpning tillåter den säkra slutsatsen, att de ur besparingssynpunkt för staten äro av stor betydelse.»

Nu har departementschefen också förordat och utskottet jämväl tillstyrkt, att anslaget skall höjas till 150,000 kronor. Vi äro tack samma för detta. Men då vi motionärer i motion nr II: 434 förorda, att den procentuella delen av statsbidraget skulle höjas från hälften till två tredjedelar av den beräknade kostnaden, innebär detta, att anslaget också bör höjas. Och vi ha i vår motion yrkat, att anslaget skulle höjas från 150,000 kronor till 200,000 kronor. Det förefaller i förstone sålunda vara en större utgift för statskassan. Men alla av kammarens ledamöter torde ha klart för sig, att de ökade utgifterna här innebära en faktisk kostnadsbesparing. Och sålunda behöver icke riksdagen hesitera inför en höjning av anslaget. Utskottet har icke funnit anledning att nu vara med om dessa förändringar, som motionärerna ha föreslagit, i trots av, som jag för min del anser, det skulle ha varit en mycket enkel historia att i en förordning ändra bestämmelsen om 50 procent till 66 procent och även införa föreskriften, att anslaget icke längre skulle vara ett reservationsanslag utan ett förslagsanslag, och sålunda skulle kunna överstridas.

Emellertid understryker utskottet önskvärdheten av att en utredning enligt departementschefens förslag skyndsamt kommer till stånd, och gör detta med så pass kraftiga ord, som vi finna här: »Härvid vill dock utskottet uttala önskvärdheten av att förslag till berörda normer utan dröjsmål må bli utarbetat genom skolöverstyrelsens försorg och förelagt en kommande riksdag, på det att anslaget förändring till förslagsanslag må kunna tagas under övervägande. Först genom en sådan förändring blir det nämligen möjligt att fullt utnyttja skolskjutsanordningen till vinnande av kostnadsbesparingar och samtidigt förbättringar i skolväsendet.»

Det finnes en reservation, som yrkar bifall till motionärernas förslag. Jag ämnar icke yrka bifall till reservationen, alldenstund något sådant yrkande icke blivit gjort i första kammaren, men jag vill *understryka* önskvärdheten av att denna utredning, som begäres, sker så skyndsamt som möjligt, och så att förslag kan föreläggas nästa års riksdag. Det synes oss motionärer vara av största vikt att här åtgöres någonting.

I samband med denna fråga har ju nu diskuterats den viktiga frågan om mellaninstanserna. När det gäller detta spörsmål, har ju tidigare förslag varit å bane, att en lämplig mellaninstans skulle vara landstingens förvaltningsutskott. Det har även föreslagits, att länsstyrelserna skulle fylla denna viktiga uppgift. Om båda förslagen torde gälla — i synnerhet är detta fallet med länsstyrelserna — att dessa myndigheters arbetsbörda redan är mycket stor och icke kan utan olägenhet ytterligare ökas. I båda dessa verk saknas även pedagogisk kunskap och skolorganisatorisk erfarenhet, och torde förslagen följaktligen icke lämpa sig att förverkliga. Och vad folkskoleinspektionen beträffar — som ju tidigare också har föreslagits — är ju dess uppgift egentligen inspekterande och kontrollerande, och det torde icke böra anförtros åt densamma att handha den uppgift, som bör åtligga en mellaninstans.

Vi ha sålunda, då vi icke kunna finna någon lämplig form för mellaninstans i redan förefintliga myndigheter, att räkna med, att det gäller att åstadkomma en helt och hållet ny mellaninstans, nya ämbetsverk, som komma att draga stora kostnader. Men hela propositionen och hela förslaget, som vi i dag ha att behandla, går ju ut på att vidtaga kostnadsbesparingar, så att vi kunna förbilliga skolväsendet och icke fördyra det. Och i konsekvens med dessa strävanden synes det mig, att man icke, åtminstone icke för närvarande, bör gå in för att skapa sådana nya ämbetsverk. Tiden är icke sådan, att statskassan kan bära ytterligare stora omkostnader. Om det också från vissa synpunkter skulle kunna vara önskvärdt med en reform av mellaninstansen, så får man allt lov att dröja med detta, intill dess att ekonomiskt bättre tider har inträtt. Och det är på grund av dessa synpunkter, som jag anlägger på frågan, som jag nu ber att få yrka bifall till den av herr Widell m. fl. vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

*Ang. större
möjlighet för
skoldistrikt
att i visst
fall indraga
skolor m. m.
(Forts.)*

Herr Danielsson: Herr talman! Den fråga, som föranlett mig att begära ordet här, är den om bidrag till skolskjutsar. Man vill ha detta anslag höjt från 150,000 kronor, som av Kungl. Maj:t föreslagits, till 200,000 kronor. Denna höjning har begärts i en av herr Lindmark m. fl. avlämnad motion.

Jag kan ju för min personliga del säga, att trots att jag varit med i den majoritet i utskottet som under nuvarande förhållanden avstyrkt en höjning av anslaget, behjärtar man naturligtvis gärna dylika åtgärder, och det har ju också utskottsmajoriteten gjort, då den uttalat sig för att det genom skolöverstyrelsen skulle göras en utredning och uppgöras ett förslag till de normer, som skola göra det möjligt att bättre utnyttja och använda ett sådant anslag. Det har gått så fort framåt under de senare åren just med bidrag till skolskjutsarna. De ha vunnit sympatier allt vidare och vidare. Men utskottsmajoriteten har i alla fall under nuvarande ekonomiska situation och i saknad av vissa bestämda normer icke kunnat gå med på en höjning utöver vad Kungl. Maj:t i det stycket har begärt.

Sedan skall jag, vad beträffar den andra frågan — som den siste ärade talarerna också något var inne på, och varom förut debatterats ganska länge i denna kammare — då debatten fortskridit så långt, blott göra en liten kort sammanfattning av problemet, sådant som jag ser denna sak. Här ha vi ju enhälligt tillstyrkt en från Kungl. Maj:t framkommen proposition angående åtgärder att indraga vissa skolavdelningar, angående förflyttningar av lärare o. dyl. inom skoldistrikt. På många håll kommer det säkerligen att föranleda rätt avsevärda besparingar, på många andra, där skoldistriktet äro synnerligen små, kommer det ju att möta svårigheter att komma någonstans i besparingsväg på detta område. Det finnes ju i allmänhet ingen förflyttningmöjlighet inom dessa små skoldistrikt. Därför har ju också, med stöd från alla partier, väckts motion om att man skulle gå litet längre än Kungl. Maj:t föreslagit och skapa möjligheter att flytta lärare även utanför skoldistriktet. En sådan tanke har ju också enhälligt bifallits i så måtto, att man gått med på och begärt en skyndsamt utredning, som om möjligt skulle föreläggas redan nästa års riksdag. Man förstår, när man går in på denna fråga, mycket snart, att här rullar upp sig en hel del svårlösta problem, som man icke på rak arm kan taga, utan som måste hänskjutas till en utredning. Bland annat kan det bliva fråga om kommunernas självbestämmanderätt i detta fall, deras rätt att själva välja och utse sina lärare. Men man har i alla fall blivit enig om en utredning.

Svårförklarigare är ju, som flera anmärkt, att man icke kunnat bliva enig om en annan utredning, en utredning om eventuella mellaninstanser för vissa folkskoleärendens avgörande. Denna fråga har varit omdebatterad under minst 100 år och flera gånger under de sista årtiondena. Utskottet har här gått fram

*Ang. större
möjlighet för
skoldistrikt
att i visst
fall indraga
skolor m. m.*

(Forts.)

försiktigt, när vederbörande inom utskottet säga, att de icke vilja taga ställning till dessa mellaninstansers arbetsuppgifter, organisation eller behövlighet, men anse, att frågan är så viktig, att den behöver en allsidig och objektiv utredning. Trots att reservanterna säga, att en del företeelser under senare år kanske kunna motivera andra instanser, ha de ändå för närvarande icke kunnat ansluta sig till kravet på en sådan utredning. Motiven därför ha icke varit så många, men de ha gått igen så mycket kraftigare i de olika talarnas anföranden. De ha varit framför allt, att man i en sådan ekonomisk depressionstid som den närvarande icke velat skapa nya ämbetsmän. Ibland har det varit nya ämbetsverk, man talat om, och ibland nya ämbetsmän, men detta har återkommit ideligen. Det har ju ändå tydligt klarlagts av flera föregående talare, att det är fråga om att skapa organ för att kunna åstadkomma verkligt effektiva och stora besparingar, något som man ifrån alla håll, oavsett partiåskådningar, för övrigt längtar efter. Det är icke fråga om någonting annat här. Och då man icke kan draga upp några riktlinjer för dessa eventuella mellaninstanser, måste man ha en utredning. Jag förstår icke, varför man är så rädd för den. De ekonomiska synpunkterna äro ju tillräckligt belysta av föregående talare, och då herr Olsson i Berg var inne på att man inom eventuellt nya mellaninstanser skulle kunna förminska prästernas inflytande över skolundervisningen, är det ju ett fullkomligt misstag att tro, att detta är avsikten, och det har ju belysts genom det anförande, som hölls från statsrådsbanken. Det är icke fråga om den saken. Den har icke med detta att göra. Det är fråga om att på ett praktiskt sätt kunna organisera, så att folkskoleväsendet genom indragning av obehövliga lärare och tjänstemän kan i högre grad förbilligas. Då det icke är ett så lättlost spörsmål — därom torde vi alla vara ense — kan det väl ändå inte skada att här gå in för en utredning av detta ämne. Och det skulle vara rätt så märkvärdigt, om riksdagens andra kammare skulle, då man för övrigt går in på utredningar, som ju gå betydligt utöver propositionens ram, icke skulle vilja vara med om denna utredning om eventuella mellaninstanser, som har antytts i den kungl. propositionen.

Jag har därför intet annat att göra, herr talman, än att yrka bifall till statsutskottets förslag i föreliggande fråga.

Herr Lindskog: Herr talman! Jag har begärt ordet i anledning av ett uttalande av statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, där han nämnde, att jag i denna fråga intagit tre olika ståndpunkter.

Ja, det stod ju i regeringsorganet, att statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet under loppet av en dag intagit tre olika ståndpunkter. Nu påstår herr statsrådet, att jag under loppet av ett år skulle intagit tre olika ståndpunkter. Jag vill emellertid säga det, att jag tyvärr icke här på denna punkt kan medge, att jag i detta avseende tävlar om hans rekord, utan jag menar tvärtom, att jag i denna fråga hela tiden intagit en och samma ståndpunkt.

Herr statsrådet förvånade mig i högsta grad genom att som min första ståndpunkt beteckna en ståndpunkt, som hade framkommit i en ledande artikel i en tidning, om vilken han med all rätt yttrade, att den står mig nära. Det tjänar ingenting till att förtiga namnet. Han menade Sydsvenska Dagbladet Snällposten. För min del medger jag gärna, att jag icke sällan skriver även ledande osignerade artiklar i den tidningen. Men därav, att jag ibland skriver ledande osignerade artiklar i den tidningen, följer icke, att jag skriver alla ledande artiklar i den tidningen, och lika litet, att jag bär något som helst ansvar för de artiklar, som jag icke skriver, och icke i förväg har sett. Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet ansåg sig nämligen böra anföras denna såsom min första ståndpunkt.

Jag vill säga, att när man såsom jag ibland litet grand fuskar i journalistyrket blir man ju rätt van vid åtskilligt. Jag är sålunda ganska van vid den taktiken, att man i pressen här och var säger, att det har »Sydsvenskan» skrivit, det har sålunda herr Lindskog skrivit. Det där har jag i allmänhet icke fäst mig vid. Blott en gång har jag reagerat mot det. Det var när en tidning gjorde det mera systematiskt och upprepade gånger. Jag tillät mig då skriva till tidningen och fråga, om den verkligen ansåg, att det överensstämde med den enklaste journalistiska anständighet att på detta sätt angripa mig för artiklar, som voro osignerade, och som jag icke skrivit. Jag fick ett brev med en uppriktig ursäkt, och ifrågavarande tidning har — det vill jag med tillfredsställelse erkänna — aldrig upprepat denna metod.

Jag hade kanske icke den gången envänt så starka uttryck, som jag nu citerade, om jag *anat*, att ifrån statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet en gång gentemot mig skulle tillämpas samma förfaringssätt, som jag mött ibland inom pressen. Jag kan icke vara ansvarig för sådant, som jag icke skrivit. Den artikel, som herr statsrådet anförde, den har jag icke skrivit, icke på något sätt inspirerat, icke på något sätt varken direkt eller indirekt tagit ansvaret för. Jag hade överhuvud taget icke en aning om den, förrän jag vid morgonkaffet läste artikeln i fråga. Och jag hade icke en aning om vem som författat den. Det frågade jag efteråt, därför att det intresserade mig, då dess uppfattning icke stämde med min egen. Jag skall gärna till herr statsrådet privatim nämna vem som skrivit den, men jag anser det icke tillhöra offentligheten eller böra komma in i kammarens protokoll.

Detta var således den första ståndpunkten, som jag skulle intagit! Jag medger, att jag blev så häpen över detta, att jag icke fullt kunde följa med vad som tillhört min andra ståndpunkt. Det var tydligen någonting, som skulle stått i samma utskottsutlåtande som detta, och skulle stått i någon slags inkonsekvens med min reservation. — Jag får nu här av en medlem av kammaren en framställning om detta. Det står sålunda här — om det är riktigt, som jag väl antager: »Utredningen bör alltså ej endast taga sikte på de spörsmål, utskottet här ovan såsom exempel framdragit, utan den bör i möjligaste mån beakta alla de förhållanden, som överhuvud taget kunna äga betydelse i detta sammanhang, vare sig de angå statens eller kommunernas eller lärarnas intressen. Eventuellt kan det vid utredningen även bliva nödvändigt att taga hänsyn till skatteutjämningsberedningens pågående arbete, i vad det berör förevarande område. Synnerligen önskvärt är, att utredningen bedrivs med skyndsamhet, så att dess resultat så vitt möjligt må kunna föreläggas 1933 års riksdag.»

Jag kan för min del icke inse, att detta är en ståndpunkt, som avviker från min egen ståndpunkt i någonting. I reservationen ha vi endast uttalat det, att vi icke anse, att man redan nu, på detta stadium, bör slå fast, att mellaninstanser böra förekomma.

Jag vill här gentemot herr Jonsson i Eskilstuna säga, att han diskuterade såsom om utredningen skulle omfatta frågan, *huruvida* dylika nya mellaninstanser skulle införas. Det är en annan fråga. Men departementschefen säger tvärtom att de skola införas, och att utredningen blott skulle omfatta, huru detta skall tillgå och huru de skola anordnas. Det är en mycket stor skillnad. Jag kan icke på denna punkt medge, att jag intagit olika ståndpunkter.

Sedan kommer den tredje ståndpunkten. Det är min ståndpunkt, det är min egen, nämligen reservationens. Den ståndpunkten och endast den är den ståndpunkt, jag har intagit.

Herr **Hallén**: Herr talman! Vad som föranlett mig att taga till ordet är, att jag är motionär i denna fråga. Jag skulle, innan jag anknyter några

*Ang. större
möjlighet för
skoldistrikt
att i visst
fall indraga
skolor m. m.
(Forts.)*

*Ang. större
möjlighet för
skoldistrikt
att i visst
fall indraga
skolor m. m.*
(Forts.)

reflexioner till utskottets utlåtande, bara vilja säga till den sista ärade talaren, att jag icke vill lägga mig i hans strid med herr statsrådet om antalet ståndpunkter, han intagit under ett år: det är alldeles nog med den ståndpunkt, som herr Lindskog har. Jag kan icke finna annat än att den är i allra högsta grad osaklig och undermålig, och jag måste säga, att sedan man lyssnat till herr statsrådets sakliga framställning för de förändrade förhållanden, som göra kravet på mellaninstanser mera aktuellt än någonsin, så framstod hela denna reservation, för vilken herr Lindskog så frejdigt slåss, som än mer ohållbar. Ty, när herr Lindskog anser, att våra domkapitel äro kompetenta för denna uppgift, så måste jag verkligen baxna! Jag undrar, om herr Lindskog, fast han är professor verkligen tycker, att, låt oss säga, en professor i religionshistoria är speciellt sakkunnig att behandla en fråga, som gäller småskolornas hembygdsundervisning eller deras arbetsövningar eller kursplaner. All aktning för dessa visa män, men det är nog så, som statsrådet Stadener sade, att det är många av de där herrarna, — de må vara lektorer i matematik eller professorer i dogmatik — som aldrig i sitt liv satt sin fot varken i en småskola eller en folkskola eller ens en fortsättningsskola, så att man får icke förtänka dem, om det kan brista åtskilligt beträffande deras förtrogenhet med vad de skola syssla med.

Det är ju också ganska märkligt, att man icke inser, hur angeläget det är att få personer, som kunna mera helt ägna sig åt dessa uppgifter, som växa i och med 1930 års skolreforms genomförande. Icke kan man begära, att en vetenskapsman, som har sin vetenskapliga disciplin att hänge sig åt, samtidigt skall kunna leva med i den skolpedagogiska och skolhygieniska utveckling ute i världen, som det gäller att följa med. Jag vet för övrigt, hur det tillgår åtminstone i ett domkapitel, som jag känner ganska väl till, och där det faktiskt är så, att varken domkapitlets chef eller de vanliga bisittarna äro med och handlägga dessa frågor annat än pro forma. Allt vilar på den s. k. stiftssekreteraren. Kunna vi verkligen vara tillfreds med att detta system skall fortsätta i framtiden, då, såsom statsrådet Stadener utvecklade och herr Jonsson i Eskilstuna också klart framhöll, oerhört komplicerade och ömtaliga frågor, som bliva en följd av de beskattningsåtgärder, vilka äro åsyftade, skola strömma in till domkapitlen.

Jag skall icke mer uppehålla debatten, herr talman. Jag vill bara säga det på förhand, för den händelse där kommer ett visst motinlägg till i den här frågan, att när riksdagen år 1927 avtog den här historien, var det i den mycket naturliga, instinktiva känslan, att här gällde det att skapa nya ämbetsverk. Domkapitlen ha praktiskt taget ingenting kostat, och nu skulle vi ha en slags borgerlig styrelse i länet eller stiftet, som vi skulle betala stora pengar för. Det ha vi icke råd med, och det är onödigt att tillskapa sådana nya ämbetsverk. Det var en besparingssynpunkt år 1927, som kammaren var ganska lyhörd för, och som var ganska befogad, men, som flera talare här framhållit, är läget nu ett helt annat. Nu är det fråga om att emot den relativt obetydliga kostnad, som mellaninstanserna skulle draga, väga de oerhörda besparingar för statsverket, som hela denna omvandlings- och indragningsspolitik kommer att draga med sig och som vi väl alla måste hälsa med tillfredsställelse, då vi måste säga, att vårt folkskoleväsen, även om det icke är alltför dyrt och betungande, i alla fall på många punkter är belastat med utgifter, som man ur alla rationella och icke minst skattebetalaresynpunkter måste känna sig ganska gramse inför. När mellaninstansernas uppgift blir att tjäna ett sådant besparingssyfte, bortfaller också det huvudsakliga motargumentet från år 1927.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få tillstyrka bifall till utskottets förslag.

Herr Osberg: Herr talman! Jag kan icke annat säga än att det förvånar mig, att det kunnat bli en sådan debatt om denna självklara sak, och jag måste för min del nämna, att jag är herr statsrådet mycket tacksam för att denna fråga kom fram vid årets riksdag. Det har ju varit ett önskemål för oss en lång tid att åstadkomma besparingar både på det ena området och det andra, och då har man rätt så positivt talat om att här måste ske en centralisering av vårt skolväsende. Det är väl ingen, som kan förneka detta. Nu synes det som om det tvistades blott rörande mellaninstanser, men jag tycker det är en underordnad sak. Skola vi göra någonting, måste vi naturligtvis sätta till en förvaltning, som kan genomföra denna centralisation, den må sedan heta det ena eller det andra. Jag fick en broschyr här för någon tid sedan mig tillställd med anledning av ett besök av en folkskolinspektör från landet, som heter Yngve Norinder, som studerat centralisationen av skolväsendet i Förenta staterna, och jag kan, herr talman, icke underlåta att återgiva början av hans inlägg, och så skall jag tillfoga ett litet slutstycke, och det tycker jag talar sitt eget språk.

Nu är det ju helt naturligt, att vi icke här kunna företaga en centralisation i samma utsträckning som skett i Förenta staterna, men vi ha dock vissa möjligheter på grund av den utveckling, som kommit till stånd under de sista åren på vägväsendets område. Därigenom underlättas i hög grad möjligheten att använda sig av skolskjutsar mer än vad man kunnat göra tillförne. Det är också ett belysande exempel vad herr statsrådet här yttrade om de 1,441 skolor, som bara hade högst 10 elever. Det är naturligtvis många av dessa skolor, som ligga under med några elever, och det kan icke vara lämpligt vare sig för ekonomien eller för barnen, att man har ett sådant skolväsende.

Just denna folkskolinspektörs relation belyser klart, vilka resultat man kommit till i Förenta staterna. Han säger här: »En främling, som färdas fram på de stora landsvägarna i Nordamerika, skulle lätt kunna tro, att det i en del stater inte längre finnes några skolor ute i byarna. Man får numera sällan se de små röda byskolhusen, som förr utgjorde ett så karakteristiskt inslag i bebyggelsen på landet. Men i stället ser man på sina håll utmed landsvägar och järnvägar stora hopar barn stå och vänta på buss eller tåg, med vilka de dagligen fara in till städer, samhällen eller andra centralt belägna orter för att där gå i skola. Det kan vara barn i alla åldrar, alltifrån nybörjare och upp till halv vuxna, som gå i läroverk, lantbruksskolor eller yrkesutbildande anstalter av annat slag.»

»Så underligt det än låter, kunna numera stora delar av amerikansk landsbygd erbjuda sina uppväxande nära nog lika goda bildningsmöjligheter som städerna. Att utjämna olikheterna i det avseendet mellan stad och land, har ju i ett land som Amerika varit en mera självklar fordran än någon annanstans. Men att det också lyckats att åstadkomma en viss jämlikhet därvidlag beror inte minst på en länge förberedd och planmässigt genomförd centralisering av landsbygdens skolväsen.»

Sedan skall jag tillåta mig läsa upp ett par små stycken här, däri han sammanfattar det resultat, han kommit till där ute: »Fördelarna för landsbygden av ett enhetligt och därmed bättre organiserat skolväsen anses vara i huvudsak följande:

Landsbarnen ha genom skolornas centralisering i många fall kunnat beredas samma undervisnings- och uppfostringsförmåner som städernas ungdom. Det har blivit mera individualiserat arbete, större möjligheter för barnen till specialutbildning för därtill särskilt skickade lärare, mera tävlan, intresse och entusiasm i skolorna, bättre fysisk fostran genom gymnastik, lek och idrott. Därtill har det blivit mera av social uppfostran och ett bättre tillvaratagande

*Ang. större
möjlighet för
skoldistrikt
att i visst
fall indraga
skolor m. m.*

(Forts.)

av fritiden tack vare centralskolornas större möjligheter att kunna sätta i gång föreningar och klubbar av allehanda slag. Andra fördelar, såsom t. ex. läkarvård, tandvård och utspisning ha därigenom kunnat komma även landsbarnen till del. Det har för övrigt blivit bättre hygieniska förhållanden vid skolorna, och tack vare ett övertakat skolskjutssystem har det blivit möjligt för barnen att komma till och från skolan både mera punktligt och i bättre kondition.» Och i sista punkten av hans anförande heter det: »Landsbygden i det hela har genom ett enhetligt och bättre organiserat skolväsen blivit mera tilldragande för önskvärda befolkningselement. I många fall har en sådan förbättring medfört en ökad och mer stadigvarande utflyttning av stadsbor till landet, och i varje fall ha de bättre skolorna minskat landsbefolkningens inflyttning till städerna för uppfostringsmöjligheternas skull.»

Det är fördel med att sammanföra barnen till s. k. centralskolor. Det är en sak, som jag tillförne tillätit mig uttala här, när vi haft uppe detta spörsmål, och det är, att man kan i vissa fall, där man har centralskolor, komma fram till ämnesläsning, så att man kan välja lärare efter arbetets läggning. Här åberopade folkskolinspektör säger att i Amerika har man gått så långt, att dess centraler omfatta områden, i storlek jämförliga med våra domsagor, men, om vi räkna med att vi kunna komma fram till områden motsvarande våra härader, skulle man ändå i våra folkskolor kunna få ämneslärare i de olika klasserna. Somliga lärare ha synnerlig fallenhet för sitt modersmål, andra åter för matematik, och det kan vara de, som äro synnerligen skickade att undervisa i historia. Det blir en helt annan piff på hela undervisningen, än när en lärare skall taga hand om ett visst antal barn dag efter dag och behandla alla ämnen.

Jag skall emellertid icke uppehålla tiden längre, herr talman. Jag vill på det allra livligaste tillstyrka det här föreliggande utskottsbetänkandet. Jag anser det är ett förslag i sinom tid, och jag hoppas, att det, när det blir genomfört, skall bära goda frukter för både skolorna och för ekonomien.

Herr **Mosesson**: Då jag ämnar rösta för reservationen i föreliggande ärende, vill jag med några ord motivera, varför det sker.

Herr Hallén påpekade nyss, att han ansåg domkapitlen vara olämpliga att handlägga sådana här skolärenden. Herr Hallén sade 1927 i sitt förslag, att t. ex. landstingens förvaltningsutskott skulle vara lämpliga att tjänstgöra såsom mellaninstanser. Jag skulle vilja hemställa till herr Hallén, huruvida, om man gör en jämförelse mellan landstingens förvaltningsutskott och domkapitlen, de förstnämnda äro mera lämpliga att tjänstgöra som mellaninstanser än vad domkapitlen äro.

Det anförande, som rent sakligt sett, gjorde det djupaste intrycket på mig, är det, som herr Fast höll. Om det var någonting, som skulle kunnat föranleda mig att med min röst biträda utskottets utlåtande, skulle det ha varit just detta anförande. Jag förstod den motivering, som låg under eller, rättare sagt, som han angav, men då på sid. 35 utskottet enhälligt säger, att det är nödvändigt att i detta ärende taga hänsyn till skatteutjämningsberedningens pågående arbete, anser jag, att herr Fasts skäl icke må väga så tungt, att jag för den skull bör rösta med utskottet. Vad herr Fast vill, det vill också utskottet, och det vill jag.

Vad jag fruktar mest av allt, det är att om vi få en sådan här mellaninstans, så kommer den att stå kvar, även när de alldeles särskilda förhållanden, som nu råda, ha ändrats. Vi befinna oss i det läget, att den minskade nativitetens på ett alldeles särskilt sätt aktualiserat det spörsmål, som det nu är fråga om, men det blir väl i den delen så, att förhållandena rätt snart bliva något så när jämna igen, så att vi icke behöva räkna med en sådan mängd av

ordinarie lärare, som stå med mindre barnantal än 10. När en sådan utjämning skett, så att antalet lärare något så när är anpassat efter antalet barn, kommer säkert den här mellaninstansen att stå kvar och då fruktar jag, att vi således kommit i det läget, att vi ha en del ämbetsmän, som skola ha sin avlöning, även om denna mestadels kommer att tjäna endast såsom ett slags besvärsinstitution i vissa tvister mellan lärare och folkskolestyrelser.

Av detta skäl anser jag, att riksdagen icke för närvarande kan uttala sig för att en sådan här utredning om en särskild mellaninstans är påkallad; och för den skull, herr talman, kommer jag att rösta för reservationen.

Chefen för ecklesiastikdepartementet herr statsrådet **Stadener**: Herr talman! Jag skall bara göra ett litet tillägg. Jag vill tacka för den betydelsefulla upplysning, som herr Fast lämnade, att skatteutjämningsberedningen om några månader har åtskilligt att meddela. Det skall givetvis vid den fortsatta behandlingen av detta viktiga ärende tagas ad notam.

Jag instämmer vidare fullständigt i vad herr Fast sade om att långa utredningar äro icke önskvärda. Skall saken vara klar till 1933 års riksdag, och skall man först avvakta skatteutjämningsberedningens uttalande, är det ju icke heller tid till långa utredningar. Det förefaller också, som om jag mindre ofta klandras för långa utredningar än för korta.

Men om Kungl. Maj:t skall kunna företaga denna sak jämförelsevis hastigt och ändå lägga fram ett fullt avslutat förslag, så är det givetvis nödvändigt, att Kungl. Maj:t får något så när fria händer att från början till slut undersöka och utreda ärendet. Jag tror, att det allmänt numera erkännes, att riksdagen begick ett missgrepp år 1927, när man, låt vara under icke så pressande omständigheter, hade detta problem uppe. Då band riksdagen Kungl. Maj:ts händer genom att giva följande anvisning: »Riksdagen vill bestämt framhålla nödvändigheten av att, vilka åtgärder som än kunna ifrågakomma, kommunernas självbestämmanderätt, särskilt då det gäller anställandet av lärare, ej trädas för nära.» Hade icke detta förbehåll stått där, hade herrarna i dag möjligen haft att debattera ett förslag om flyttning av lärare mellan skoldistrikt. Nu bör man icke, tycker jag, begå samma missgrepp och binda Kungl. Maj:ts händer genom att säga, att det i en kommande utredning icke får ingå undersökning angående mellaninstansen för skolväsendet.

Vad sedan beträffar de intressanta interiörerna från ett sydsvenskt tidningsorgan, ha de ju framlagts med en utförlighet, som till fullo övertygat mig om hur hemmastadd herr Lindskog är på redaktionen. Det är ju möjligt, att herr Lindskogs många ståndpunkter kanske icke voro så många, som jag trodde, men i alla fall återstår det två. Han har genom att instämna i utskottets uttalande å sid. 35 begärt en utredning *utan inskränkning* angående vilka myndigheter, som böra anförtros att handlägga nu omhandlade ärenden, och i reservationen har han sedan på sid. 40 begärt en utredning *med förbehåll*, att utredningen icke bör omfatta det av mig skisserade förvaltningsorganet. För övrigt och försåvitt han varit utsatt för missförstånd från min sida, beklagar jag detta så mycket mera, som jag ju själv erfarit samma prövning för några dagar sedan. Följaktligen vet jag hur det känns. Jag lider med honom, och vi torde åtminstone i detta stycke känna varm och livlig sympati för varandra.

Herr **Lindskog**: Herr talman! Det förefaller mig, då herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet förklarar, att han vet, hur det känns, som om detta borde giva honom anledning att taga sig till vara för att på andra tillämpa ett förfaringssätt, om vars ogynnsamma verkningar han för egen del har erfarenhet.

Jag kan ej heller säga, att det svar, herr statsrådet nu lämnade, för mig var

*Ang. större
möjlighet för
skoldistrikt
att i visst
fall indraga
skolor m. m.*
(Forts.)

*Ang. större
möjlighet för
skoldistrikt
att i viss
fall indraga
skolor m. m.*
(Forts.)

synnerligen tillfredsställande. Han talade något om de tre ståndpunkter jag skulle ha intagit. För att liksom komma undan ändrar han nu »tre ståndpunkter» till »de många ståndpunkterna». Men så många var det inte — menade han — som han nyss hade tänkt sig; d. v. s. om det var tre nyss och man tog bort en, så var det två kvar. Mer kan man inte komma till ändå, herr statsråd! Inte ens om det varit två, tycker jag det är riktigt lämpligt att använda dessa försvarsmedel.

Dessutom bestrider jag fortfarande på det bestämdaste, att det ens är två. Alla reservanterna ha stått för denna reservation. Det låter nästan på herr statsrådet, som han menade, att jag personligen här skulle haft liksom en sär egen otur med att ha två ståndpunkter. Reservanterna stå för sin reservation; den överensstämmer enligt vår uppfattning fullt väl med det, som står i de delar av utskottets förslag, till vilka vi givit vår anslutning.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Jag måste säga ett par ord till i denna sak.

Det är kanske möjligt, att herr Lindskog icke har två ståndpunkter i denna fråga, men ett är säkert, och det är, att den reservation, han jämte några andra ledamöter undertecknat, icke står i något som helst sammanhang med uttalandet på sidan 35, som han varit med om att underskriva. Ty då man där säger, att en utredning skall undersöka vilken myndighet, som lämpligen bör anförtros att handlägga dessa ärenden, och vidare säger, att utredningen bör beakta alla de förhållanden, som överhuvud taget kunna äga betydelse i detta sammanhang, vare sig de angå statens eller kommunernas eller lärarnas intressen, så är det alldeles klart, att man måste komma in på frågan om vilket organ som överhuvud taget skall handhava förflyttningen. Men herr Lindskog vill inte vara med om, att man skall opartiskt undersöka detta. Han vill, att man skall klippa av undersökningen på den viktigaste punkten, när man kommit fram till den kanske allra angelägnaste frågan i detta sammanhang. Detta är fullkomligt orimligt.

Herr **Fast**: Herr talman! Jag vill med anledning av det yttrande, som nyss hölls av herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, bara säga, att anledningen till att jag tagit till orda i denna debatt är, att jag ville framhålla vikten av att man inte försummade sammanhanget mellan huru utgifterna skulle fördelas mellan staten, landsting och kommuner, utan att detta måtte bli utgångsläget för själva organisationen. Jag är övertygad om och hänvisar i detta avseende till det yttrande, som herr statsrådet nyss hade, att ett samarbete mycket väl kan upprätthållas med beaktande av dessa synpunkter, och jag vill sluta med att säga, att det finnes möjligheter till besparingar på skolväsendets område, besparingar som kunna ske utan minskning av skolväsendets effektivitet — tvärtom kommer effektiviteten att höjas — mycket betydande besparingar för övrigt, för vilka det blir nödvändigt att framskapa ett organ, men som dock nödvändigtvis icke behöver under alla betingelser föranleda, att domkapitlens nuvarande förhållande till skolan i väsentlig mån ändras. Det kan tänkas även andra framkomliga linjer, men härför är det i detta sammanhang för tidigt att ingå i prövning.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan med godkännande av dess motivering, dels ock på bifall till samma hemställan med godkännande av den motivering, som föreslagits i den av herr Widell m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr

Lindskog begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 48 med godkännande av utskottets motivering, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med godkännande av den motivering, som föreslagits i den av herr Widell m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan med godkännande av dess motivering.

§ 7.

Föredrogs andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, med anledning av väckt motion angående vissa lättnader i avseende å hälsovårdsstadgans tillämpning för köpingar och municipalsamhällen.

Utskottets hemställan bifölls; och skulle, jämlikt § 63 riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 8.

Vidare föredrogs vart efter annat:

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, med anledning av väckt motion angående undanröjande av meddelat förbud mot framdragande av väg till ett hemman i Över-Luleå socken m. m.;

statsutskottets utlåtanden:

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens kostnad för pensionstillägg och understöd enligt lagen om allmän pensionsförsäkring m. m.;

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån för utförande av vissa byggnadsarbeten vid frälsningsarméns alkoholistanstalt å Kurön;

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande i vissa fall av kronans rätt till danaarv; och

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa understöd från den allmänna arvsfonden tillfallna kvarlåtenskapen efter Erik Magnus Edvard Svedbom; samt

bankoutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående distriktschefen vid statens järnvägar G. E. Löfmarcks pensionsrätt;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av delaktighet i statens pensionsanstalt för fast anställda ämneslärare vid folkhögskolans specialkurs för lantbruksstuderande; och

nr 29, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om pensionering av vissa arbetare vid Tumba bruk.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

*Ang. större
möjlighet för
skoldistrikt
att i visst
fall indraga
skolor m. m.
(Forts.)*

§ 9.

Interpellation. Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr **Molander**, som yttrade: Herr talman! Uti riksdagens skrivelse nr 381 av den 11 juni 1930 hemställdes, att Kungl. Maj:t täcktes föranstalta om en allsidig utredning rörande åtgärder för införande av folkregister och därmed i samband stående frågor. Denna av riksdagen begärda utredning har ännu ej kommit till stånd. Frågan har ytterligare aktualiserats genom en av chefen för generalstaben till Konungen den 10 oktober 1931 ingiven skrivelse. Skrivelsen var av följande lydelse:

»Den militära redovisningen grundar sig i väsentlig mån på den civila folkbokföringen. Sålunda erhålla de militära redovisningsmyndigheterna samtliga grundläggande uppgifter rörande landets värnpliktiga ävensom meddelande angående ändringar däri från de folkredovisande civila myndigheterna. Enär emellertid vårt folkbokföringssystem städse varit otillförlitligt och bristfälligt, har det varit nödvändigt att för åstadkommande av en effektiv militär redovisning vid sidan av de civila myndigheternas medverkan härvid upprätthålla särskilda kontrollåtgärder. Dessa bygga på av de värnpliktiga själva jämlikt värnpliktslagens bestämmelser till de militära redovisningsmyndigheterna lämnade adress- och mönstringsuppgifter. Då emellertid i många fall de värnpliktigas skyldigheter i detta hänseende icke fullgöras, företer den militära redovisningen, trots de särskilda kontrollåtgärderna, vissa brister.

Uti skrivelse den 11 juni 1930, nr 381, har riksdagen hemställt, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föranstalta om en allsidig utredning rörande åtgärder för införande av folkregister och därmed i samband stående frågor.

Vid en dylik utredning vore det av betydelse att ävenledes toges sikte på den ifrågasatta folkregistreringens användbarhet för den militära redovisningen. Därest denna registrering ur militär synpunkt bliver fullt effektiv, kan det nämligen tagas under omprövning, huruvida icke ovannämnda särskilda militära kontrollåtgärder kunde avsevärt förenklas eller rent av bortfalla.

Enär den militära sidan av denna fråga snarast kräver en lösning, vore det önskvärt, att den ifrågasatta utredningen, trots nu rådande ekonomiska förhållanden, inom den närmaste framtiden kommer till stånd, samt att sakkunnig militär person beredes tillfälle att deltaga i densamma.

På grund av vad ovan anförts får hos Eders Kungl. Maj:t i underdånighet jag härmed hemställa,

dels att vid den i riksdagens skrivelse den 11 juni 1930, nr 381, begärda utredning även måtte tagas sikte på den ifrågasatta folkregistreringens användbarhet för den militära redovisningen och att härför sakkunnig militär person, på förslag av chefen för Generalstaben, beredes möjlighet deltaga i densamma,

dels att, med hänsyn till genomförandet av förbättringar i den nuvarande militära redovisningen, den ovannämnda utredningen snarast måtte komma till stånd.»

Då emellertid ej heller denna påminnelse synes ha medfört att berörda utredning påbörjats, anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få framställa följande spörsmål:

Har herr statsrådet för avsikt att i enlighet med riksdagens anhållan föranstalta om en allsidig utredning rörande åtgärder för införande av folkregister och därmed i samband stående frågor?

Denna anhållan bifölles.

§ 10.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 118, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en institution för jämförande embryologi vid universitetet i Lund;

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av medel för utförande av vissa restaureringsarbeten å Venngarns slott;

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till avtal med Luossavaara—Kiirunavaara Aktiebolag och Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund;

nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsförvärv av Mellersta Södermanlands järnväg;

nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till fonden för mötande av förluster å Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922;

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt att avyttra Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 tillhöriga bankaktier; samt

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att i vissa fall medgiva utsträckning av lånetiden för lån från fonden för rederinäringens understödjande jämte en i ämnet väckt motion.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

§ 12.

Till bordläggning anmälde:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av väckta motioner om ändrad lydelse av § 5 6:o tryckfrihetsförordningen; och

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Turkiet undertecknad traktat angående förlikning, rättsligt avgörande och skiljedom;

statsutskottets utlåtanden:

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln gjorda framställning om anslag för utvidgning av Skillingaryds skjutfält;

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln gjorda framställning om anslag till flygövningar;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 1 juni 1923 (nr 140) angående tillverkning och beskattning av maldrycker, m. m.;

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående löneklassplacering i vissa fall för befattningshavare i statens tjänst;

nr 63, i anledning av väckta motioner angående statsbidrag till primärkommuners fattigvårdskostnader;

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av Ruda—Oskarshamns och Ruda—Älghults järnvägar m. m.;

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss lindring i betalningsskyldigheten för statslån till Skara—Timmersdala nya järnvägsaktiebolag; och

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsförvärv av Härnösand—Sollefteå järnväg m. m. jämte två i ämnet väckta motioner;

jordbruksutskottets memorial, nr 37, med överlämnande till riksdagen av förteckning över av domänstyrelsen under år 1931 försälda hemman och lägenheter; samt

andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning av väckt motion angående ett bättre ordnande av utbildningsmöjligheterna för husligt arbete.

§ 13.

Ledighet från riksdagsgöröromålen beviljades:

herr <i>Lindskog</i>	under	3	dagar	fr. o. m.	den 20	april,	
» <i>Andersson</i> i Prästbol	»	3	»	»	» 18	»	
» <i>Laurén</i>	»	3	»	»	» 18	»	
» <i>Pettersson</i> i Bjälbo	»	2	»	»	» 18	»	
» <i>Olsson</i> i Blädinge	»	3	»	»	» 18	»	
» <i>Andersson</i> i Lindome	»	4	»	»	» 18	»	
» <i>Magnusson</i> i Tumhult	»	4	»	»	» 17	»	
» <i>Hallén</i>	»	5	»	»	» 18	»	
» <i>Olson</i> i Göteborg	»	2	»	»	» 25	»	och
» <i>Wigforss</i> under den 17 april.							

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.57 e. m.

In fidem
Per Cronvall.